

SZAKDOLGOZAT

Belső-Vereszkí Adél

2023

Magyar Agrár-és Élettudományi Egyetem
Tájépítészeti, Településtervezési és Díszkertészeti Intézet
Településépítészeti és Települési Zöldinfrastruktúra Tanszék

Eleven települési identitás

Bénye település példáján

Konzulens: Szövényi Anna Andrea

Belső Opponens:

Tanszékvezető: Szövényi Anna Andrea

Belső-Vereszkí Adél
Településüzemeltető mérnök
szakirány

NYILATKOZAT

a szakdolgozat nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve: Belső-Vereski Adél

A Hallgató Neptun kódja: DZGY2

A dolgozat címe: Eleven települési identitás - Bénye település példáján

A megjelenés éve: 2023

A konzulens intézetének neve: Tájépítészeti, Településtervezési és Díszkertészeti Intézet

A konzulens tanszékének a neve: Településépítészeti és Települési Zöldinfrastruktúra Tanszék

Kijelentem, hogy az általam benyújtott szakdolgozat egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsgabizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkori szellemi tulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitori rendszerébe. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és nem titkosított dolgozat a védést követően titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelte után nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem könyvtári repozitori rendszerében.

Kelt: 2023. 11. 05.

Hallgató aláírása

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezetés	1
I. Identitáselemzés térségi – táji léptékben	3
1. Táji befogadó környezet	4
1.1. Domborzat	4
1.2. Alapkőzet, talajtípusok és szerepeik	5
1.3. Flóra	5
1.4. Vízrajz	6
1.5. Térségi úthálózat	7
1.6. A térségre jellemző településszerkezet	8
1.6.1. Gomba településszerkezete	
1.6.2. Bénye településszerkezete	
1.6.3. Káva településszerkezete	
2. Társadalmi, gazdasági és kulturális összefüggések	10
2.1. Környező városok hatása	10
2.1.1. Monor	
2.1.2. Budapest	
2.2. Bénye összevetése a környező, hasonló településekkel	12
2.2.1. Gomba	
2.2.2. Káva	
II. Identitáselemzés települési léptékben	14
1. Történeti áttekintés	14
1.1. Óskor	14
1.2. Árpád-kor	15
1.3. A török hódoltság és következményei	15
1.4. A polgárosodástól a századfordulóig	17
1.5. A világháborúk alatt	18
1.6. A szocializmus időszaka	18
1.7. A rendszerváltástól napjainkig	19

2. Karakterformáló tényezők	20
2.1. Domborzat	21
2.2. Talaj	22
2.3. Vízrajz	22
2.4. Települési úthálózat és teresedések	23
2.4.1. Déli és délkeleti részek	
2.4.2. Északi és északkeleti területek	
2.4.3. Nyugati településrészek	
2.4.4. „Ulicskák” – gyalogutak szövete	
2.4.5. Bénye egyedülálló közösségi helyszíne: a Dolina (Lomen-völgy)	
2.5. Telekstruktúra és tájszerkezet	29
2.5.2. Déli és délkeleti részek térszerkezeti sajátosságai	
2.5.3. Északi és északkeleti településrészek térszerkezeti sajátosságai	
2.6. Növényzeti karakter	32
2.7. Épületállomány	34
III. Mikrokörnyezeti tényezők – emberi lépték	35
1. Karakterformáló egyedi tájelemek és szerepük a települési identitásban	35
1.1. Kiterjedt, helyszínszerű tájértékek	35
1.1.1. Löszgyepek	
1.2. Helyszínes tájértékek, identitásképző tájelemek	37
1.2.1. Tölgyliget	
1.2.2. Kenderáztató	
1.2.3. Dolinai löszfal	
1.2.4. Egykori termelőszövetkezet gazdasági területei	
1.2.5. Kiserdő	
1.3. Pont- vagy objektumszerű karakterképző tájelemek	39
1.3.1. Öreg eperfa	
1.4. Rendszeresen ismétlődő karakteralkotó tájelemek	40
1.4.1. Telekvégi kapuk	
1.4.2. Löszfalak és kivájt pincék	
2. Jellegzetes látványok	41
IV. Vizsgálati eredmények	42

V. Fejlesztési javaslatok	43
1. Javasolt térségi-táji léptékű fejlesztések	43
2. Javasolt települési léptékű fejlesztések	45
2.1. A gyalogutakat érintő változtatások	45
2.2. Zöldinfrastruktúra a települési környezetben	46
2.3. Új építési övezetek településszerkezeti javaslatai	48
2.3.3. Harcvölgy és Újtelep közötti lejtős rész	
2.3.4. Északi, Temető menti területek	
3. Javasolt mikrokörnyezeti fejlesztések	49
1.1. Dolina (Lomen-völgy)	50
1.2. Egykori TSZ gazdaság területei	52
1.3. Faluközpont	52
1.4. Egykori kiserdő és Spítály	53
1.5. Kis köz a Tabánban	53
Összegzés	54

"Az ember számára nem csupán az a hely a hely, ahol él, hanem valójában a hely teremti meg az embert."

Martin Heidegger

Bevezetés

Napjainkban otthonunk kialakításának helyszínét elsősorban ingatlanpiaci (lakóházak ár-érték aránya), infrastrukturális (munkahelyhez és szolgáltatásokhoz való közelség), egészségügyi stb. szempontok mentén választjuk. A technológia és a modern társadalom kínálta lehetőségek széles spektrumának köszönhetően gyakrabban szakadunk el „szülőföldünkől” és telepedünk le „idegen” településen, mint a minket megelőző generációk. Ebből adódóan a települések gyakran felszínesen ismert közegeivé válnak az életnek, amelyekből idővel a továbbadott ismeretek hiányában kimosódnak bizonyos történetek, tartalmak. Ezek mellett a felgyorsult életmód és információs túltelítettség közepette környezetünk egyre inkább egyfajta kiszolgáló funkciót betöltve rekreációs és praktikus-kényelmi célokat szolgál, ám ritkábban tárgya érdeklődésünknek, mélyebb megismerésünknek. Ezek a destruktív folyamatok az információ-veszteség¹ mellett negatív hatással bírnak a települési identitás, a lakóhelyünkhöz való kötődés kialakulására, aminek hatására az otthon fogalma a lakóházra redukálódhat elszigetelve ezzel az egyént a közösségtől, amely ezáltal potenciálisan hozzájárul a tősgyökeres és az új lakosok izolációjához.

- Hogyan ragadható meg és alakítható megélhetővé a települési identitás, milyen módon segíthető a mentális kapcsolat fenntartása és elmélyítése a település lakói és annak egyes helyszínei között?
- Milyen módon lehet egy települést élhetőbbé tenni az alapvető tényezőktől eltérő – például pszichológiai szempontok figyelembevételével?
- Milyen eszközök állnak rendelkezésre a települési történetek térbe helyezésére? Elősegíthető-e általuk, és ha igen, hogyan az új lakosok integrálása?

---

¹Az információveszteség destruktív folyamata mellett feltételezem a terekhez hozzáadott jelentéstartalmak bővülését egyaránt. Az egyes helyek változásai, az ott megélt események, új, személyes perspektívák által, a helyszínekhez kötődő információk és a róluk alkotott szemlélet organikusan változik, gyarapszik, tartalmilag átalakul. A két ellentétes irányú folyamat ezáltal egyfajta információs fluktuációt eredményez a térben. Ugyanakkor írásomban azt posztulálom, hogy bizonyos helyek rendelkeznek állandó esszenciális, lényegi tartalmakkal, stabil kulturális lenyomatokkal.

E kérdések megválaszolása segítségével egy olyan településvizsgálati és -tervezési módszertan létrehozására törekszem, amelynek középpontjában a település, mint a lakói által mentális tartalmakkal² felruházott helyek, szerkezeti tényezők, tájelemek szintézise jelenik meg. Célom továbbá (részben) e kérdések megválaszolása mentén felvázolni a települési identitás rögzítésének lehetőségeit.

Dolgozatomban a mintaterületemül választott település: Bénye települési identitását három léptékben vizsgálom:

1. *Térségi-táji léptékben* – amelyen belül elemzem a település táji befogadó környezetét, a környező, valamint egyes távolabbi, ám a község életét meghatározó települések közötti kulturális, társadalmi és gazdasági viszonyokat, fókuszálva Bénye térségi szerepére;
2. *Települési léptékben* – amely folyamán tanulmányozom a településszerkezet kialakulását, jellegzetességeit, valamint annak az itt élők szemléletére esetlegesen gyakorolt hatásait;
3. *Mikrokörnyezeti léptékben* – amely során vizsgálom az egyes tájértékeket, ismétlődő tájelemeket és azok identitásformáló szerepeit.

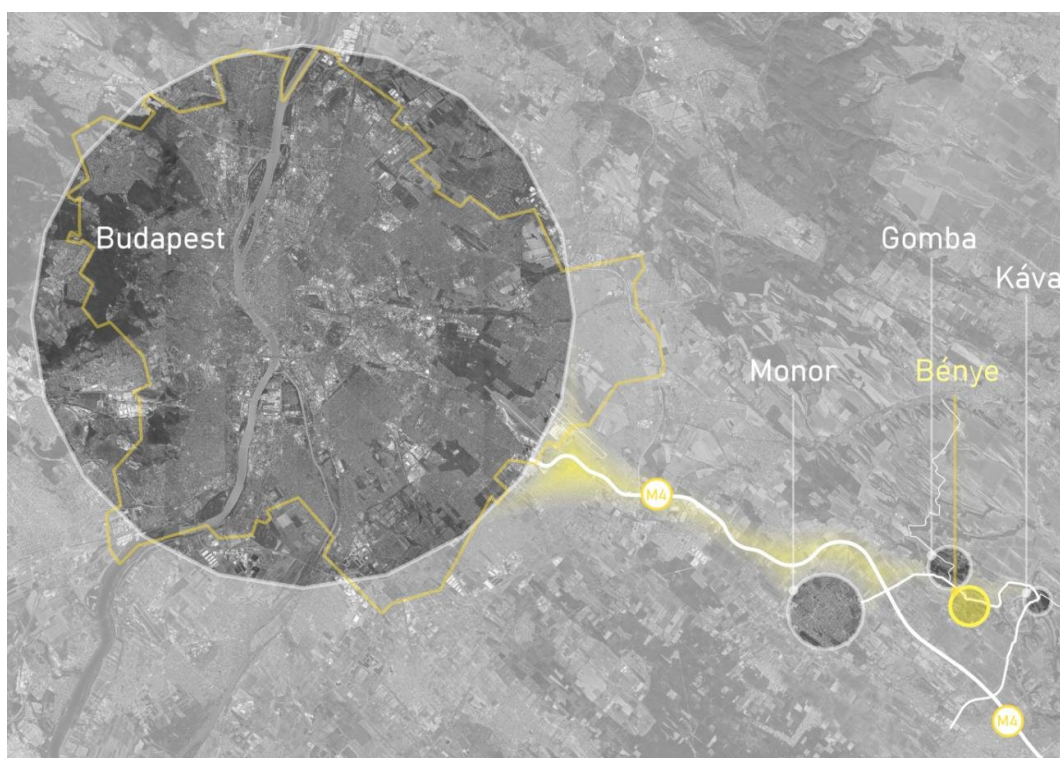
A különböző fejezeteken belül minden, a település identitása szempontjából releváns szegmens esetében külön kerül kifejtésre az adott tényező objektív leírása, valamint annak szubjektív, az egyénre és a közösségre gyakorolt hatása – amely utóbbiak a továbbiakban dőlt betűvel szedve jelennek meg. Kutatási módszerem saját megfigyeléseken, személyes elbeszéléseken, pszichológiai és környezetpszichológiai, valamint településépítészeti és településszociológiai tanulmányokon és szakirodalmakon alapszik.

---

² Benyomásokkal, megélt történetekkel, legendákkal stb.

I. Identitáselemzés térségi – táji léptékben

A következőkben Bénye települési identitását távlati, táji léptékben vizsgálom, amelyben a befogadó környezet karakterképző jellegzetességeit tárgyalom és vetem össze a környező, hasonló karakterű, a befogadó környezetük tekintetében azonos morfológiai és szerkezeti bélyegekkal rendelkező, Budapest felől egyazon útvonalon³ megközelíthető Gomba és Káva településekkel, valamint elemzem szerepét a térséget meghatározó két fontos központ: Monor és Budapest viszonylatában. A befogadó környezet és annak jellege mellett vizsgálom ezeknek településeknek a térségben betöltött kulturális, történeti, gazdasági szerepeit, ezek összefüggéseit, valamint kölcsönös hatásait. E tényezők vizsgálata során célom a 1. befogadó környezet település kialakulásában, életében betöltött szerepének felvázolása, 2. a település térségben betöltött szerepének ismertetése, illetve mindezek hatásainak feltárása az egyénre és a közösségre nézve.

1. térkép: Bénye térségi kapcsolatai⁴

³ Monor felől az M4-es autópályáról a 3112-es számú mellékútra lehajtva Gombán keresztül, illetve a 3123- as mellékúton Káva felől.

⁴ Saját ábra, alaptérkép: Google Satellite

1. Táji befogadó környezet

A táj, mint a településeket befogadó környezet analízise során annak egységét, mintkülönböző tényezők szintézisét értelmezem, majd külön tárgyalom annak elemeit.⁵ Bénye község Pest megyében, a fővárostól délkeleti irányban körülbelül 40 km-re helyezkedik el, 16,5 km²-nyi területen. A település a Monori kistérséghez tartozik. A vele szomszédos Gombához és Kávához hasonlóan, földrajzilag a Cserhát-vidékhez tartozó Monor-Irsai-dombságban helyezkedik el, amely a Cserhát peremvidékét képezve keskeny nyelvként nyúlik be az alföldi síkvidéki területre. A területen, peremvidék jellegéből adódóan eltérő tájalkotó karakterek⁶ keverednek – a települések⁷ florisztikailag a Mátravidékhez tartozik, (Schmotzer-Vidra 1998 322) míg építészeti alföldi típusú (TAK 2017 35.) kulturális mintát vesz fel. A dombvidék és síkvidék találkozásából adódó kevert természeti és kulturális jellegek egyedi mintázatából egyfajta unikális szintézis képződik, amely ezeknek a településeknek egységes karakterét képezi.

1.1. Domborzat

Domborzatát tekintve észak–délkeleti irányú völgyekkel erőteljesen tagolt, a pliocén végén kiemelkedett dombvidéken helyezkedik el, amelyet a pleisztocénban kialakult az a vastag eolikus löszlepel borít. (Schmotzer – Vidra 1998 321.)

A dombvidéki környezet a táj látványának részletezettségét eredményezi. A dombokkal tagolt természeti környezet a monumentális formák térbeli megjelenésének hiányában, olyan emberi léptékű távlatokat hoz létre, amely komfortos a psziché számára. (Gehl 2014 38-41.) A térben történő mozgás során a horizontvonal váltakozása, izgalmas, változatos látványvilágot – érdekes átlátásokat és rálátásokat eredményez. A tér megelevenedik azáltal, hogy bejárása során – szemben az síkvidéki térben való mozgás olyan lehetőségeivel és jellegzetességeivel, mint az egyenes útvonalak, horizontális síkra redukált mozgás, vagy a meghatározott irányok, – megjelenik a vertikális irányú mozgás, valamint a domborzati adottságoknak megfelelően vezető tér.

---

⁵ Domborzat, talaj, növényzet, vízrajz, úthálózat, településszerkezet.

⁶ Tájalkotó karakterek alatt itt olyan különböző szempont-csoportokat értek, amelyek együtt határozzák meg/építik fel egy táj arculatát, karakterét pl.: növényzet, építészet, domborzat stb.

⁷ Gomba, Bénye és Káva, a Monor-Irsai-dombság részeként

1.2. Alapkőzet, talajtípusok és szerepeik

Talajbeli jellegzetességeit tekintve a terület viszonylag diverz: alapkőzete az Ős-Duna hordalékaként leterített, különböző szemcseméretű üledékes szerkezetekből épül fel: lösz-, és a felszíni löszborításból helyenként kiemelkedő homoktalajok váltják egymást, amelyek közül a lösz jelenléte dominál. A felszíni takarót vályogból felépülő, jó minőségű csernozjom barna erdőtalaj alkotja. Ezek mellett a völgyek alján, patakok mentén réti öntéstalajok alakultak ki. (Dövényi 2010 710-711.)

E talajtípusok meghatározzák az adott terület szerepét, mezőgazdasági-gazdálkodási jellegét és kultúráját, valamint növényzetét - jellemzően a kötöttebb, agyagos talajon kerültek elhelyezésre a lakóházak, míg a homokos felszínen szőlő, a vegyes talajú területek mezőgazdasági szerepkört töltenek be.

1.3. Flóra

A Monor-Irsai-dombság, s így Bénye növényzete is Martricum flóraidékához, azon belül is a Neogradense flórajáráshoz sorolható, ugyanakkor a terület határvidék jellegéből adódóan a természetes növényzet keveredést mutat a középhegységi és az alföldi fajok tekintetében. A löszös dombháton eredetileg tatárjuharos lösztölgyes erdősztyepp vegetáció, a völgyekben, patak menti nedves területen füzes-nyaras ligeterdők terültek el. Az eredeti tatárjuharos lösztölgyes vegetáció állománya napjainkra jelentősen leromlott – a vezérfajok közül az Acer tataricum szinte teljesen eltűnt, míg a Quercusokból mindössze néhány természetes fragmentum maradt fenn. (Dövényi 2010 711.) Emellett jellemzően a művelésre alkalmatlan dombháton és lejtőkön nagy arányban fordulnak elő száraz löszgyepek, amelyeket egykor jellemzően legeltetésre használtak, ez a tájhasználati tevékenység napjainkra visszaszorult, aminek következtében számos helyen megindultak a szukcessziós folyamatok. A völgyekben, ahol összegyűlik a nedvesség fűz-nyár ligeterdők, nádasok és nedves kaszálórétek alakultak ki, valamint egyes lefolyástalan területeken találunk értékes, védelem alatt álló lápréteket és ex lege védett mocsarakat is. (TIR 2023) A térség növényzete mai formáját tekintve javarészt kultúrtáj: szántók, gyümölcsösök, szőlők, valamint legelők váltják egymást. Ebből a legnagyobb arányú a kiterjedt és tagolatlan szántóföldek jelenléte a települések közötti területeken, ugyanakkor nagy arányuk ellenére,

mégsem domináns látványuk, mivel a mindennapi térhasználat nem érinti azokat.⁸ A vidéken jelentős hagyománya van a szőlőtermesztésnek, amelynek termőterületei jellemzően a felszíni löszborításból helyenként kiemelkedő homokos rétegen fekszenek.

A szántóföldekre jellemző pusztaság tér percepciója meghaladja az emberi léptéket. A végtelenség térérzete, a hiány térbeli megvalósulása – a látványelemek, tájékozódási pontok, határok nélküli térben az ember elveszett, amely erős diszkomfortot eredményez. (Batár 2005 240.) Ennek hatását fokozza a monokultúrák természetellenes szabályos és sematikus térbeli elhelyezkedése. A kora tavaszi-téli-késő őszi időszakban a növényborítottság hiányában kirajzolódnak dombok ívei, a felszín lágy, hullámzó formái. A szántóföldi művelésre alkalmas dombhátú területek minél nagyobb mértékű kihasználása végett a természetes vegetáció és a települések egyaránt a völgyekbe és a kis kiterjedésű művelésre alkalmatlan területekre szorultak sűrű, ingergazdag településképet hozva létre. A természet települési szövetbe ékelődése által kialakult térbeli közvetlenség révén annak,⁹ és a települési környezetnek a határai összemosódnak, így a mindennapi térhasználat során tapasztalt percepciók körébe emelve a természet tapasztalatát.

1.4. Vízrajz

A terület¹⁰ vízrajzát az időszakos vízellátottságú Bényei-, a Kávai- valamint a Gombai-patak határozza meg, amelyek egyaránt a Tápiót táplálják. A három település egyaránt völgyi elhelyezkedésű: mindegyik saját forrással (vagy forrásokkal), – s így egyazon vízfolyásba: az Úri-patakba tartó saját ággal rendelkeznek. A felszíni vizek völgyeket, valamint mély árkokat vájtak a térszínbe így alakítva a domborzatnak, valamint az így létrejött adottságokhoz illeszkedő, völgyeket kitöltő települések morfológiáját.¹¹

---

⁸ A településeket összekötő utak mentén nem jellemző látvány, ugyanis azok többnyire a művelésre alkalmatlan völgyekben, vízfolyások mentén szerveződtek, míg a megművelt területek jellemzően a magasabb térszíneken, dombháton terülnek el.

⁹ A természetnek.

¹⁰ Gomba, Bénye és Káva

¹¹ A vízrajz identitásra gyakorolt hatását a következő fejezetben, települési léptékben tárgyalom.

1.5. Térségi úthálózat

A térség településeit összekötő autóutak többnyire a művelésre alkalmatlan völgyekben, vízfolyások mentén szerveződtek. A múltban a gépjárművek elterjedését megelőző időkben az emberek gyalog, vagy szekérrel történő közlekedési formák más feltételeket igényeltek, más szempontok alapján alakultak – a terepviszonyok másodlagosak voltak az útvonalak hosszával szemben, így azok gyakran a domborzati viszonyokat mellőzve alakultak ki. Így jöttek létre a térségre jellemző, erős karakterformáló szereppel bíró löszmélyutak. Az autót megjelentésekor előtérbe került a kivitelezés és fenntartás során szükséges földmunka mennyisége, az útvonal hosszával szemben, amely utóbbi már nem jelentett hátrányt. A vidék fejlődését jelentősen befolyásolta a Gombát és Kávát érintő sóút, amelyen keresztül egészen a XIX. századig szolgált a Máramarosi-havasokban kitermelt só szállításának lebonyolítására Erdély és Kassa között. Kialakulásának ideje ismeretlen, használata feltehetően a középkorban kezdődött; majd a vasút megjelenésével veszítette el kereskedelmi jelentőségét.¹² (Tápió Natúrpark honlapja 2023) A térségben, napjainkban a 4-es főút, újabban az M4-es autót bír kulcsfontosságú szereppel.

Az utak – Bénye esetében egykor a sóút, míg napjainkban az 4-es főút, újabban pedig az M4-es autót meghatározzák a térség gazdasági, kulturális kapcsolatait. Utóbbi Budapestet a Záhonyi határátkelőn keresztül Ukrajnával, Szolnok-Debrecen-Níregyháza útvonalon keresztül összekötő útvonal meghatározza a települések közötti kapcsolatokat: kijelöl egyfajta kapcsolati tengelyt a fő desztinációk közötti települések között. Ez a kapcsolati tengely Bénye esetében a fővárostól Ceglédig¹³ tartó szakaszt jelöli.

---

¹² A II. katonai felmérés tanúsága szerint (1861)

¹³ Cegléd, mint a Budapest mellett másik megjelenő másik fő desztináció hétközbapi életében betöltött szerepe nem szignifikáns, ugyanakkor bizonyos esetekben privilégiummal bíró célpont – pl.: Bénye a ceglédi egészségügyi ellátási körzethez tartozik.

1.6. A térségre jellemző településszerkezet – települések karakterbeli összefüggései

A három település: Gomba, Bénye és Káva telekrendszerei többnyire a szélesebb patak völgyekben, majd a keskenyebb, védett árok völgyek mentén fejlődtek, míg később esetenként¹⁴ a kevésbé meredek lejtésű domboldalakban fejlődtek.¹⁵

1.6.1. Gomba településszerkezete

Gomba esetében megfigyelhető egy alacsony dombnak a településszövet mértani központi részébe ágyazottsága, ami morfológiailag gazdagítja a településképet, diverz látványkapcsolatokat hozva létre. Ennek hatására Gombát, domborzat és településszövet viszonyát tekintve, arculati sokféleség jellemzi. A településen a domborzat térbeli szorításának kevésbé szignifikáns jelentősége következtében a telkeknek és utaknak halmazos elrendeződése alakult ki. (1. ábra¹⁶)

1. ábra: Gomba településszerkezete

1.6.2. Bénye településszerkezete

A három település közül Bényén bírnak meghatározó karakterképző szereppel a löszfalak, azok feltűnően nagy mennyiségéből adódóan. Bényén jelenik meg legerőteljesebben a domborzat szorítása – a patak völgy itt kevésbé szélesedik ki, a domboldalak pedig meredekebb lejtésűek. Mindezek hatására a térfalak szerepe (a településkép

2. ábra: Bénye településszerkezete

¹⁴ Az általános tendencia alól kivételt képez Bénye, ahol a kezdetekben a településmag egy része a meredek domboldalra vájt telkeken képződött.

¹⁵ A katonai térképek, valamint a 3D-s Google Earth domborzati térképének összevetése alapján.

¹⁶ Saját ábra, alaptérkép: Google Satellite

szempontjából) intenzívebb befolyással bír: a település szövetét sávokban összefogó völgyek oldalai közelségükből és meredekségükből adódóan magasabbnak tűnnek, mint a két másik település (Gomba és Káva esetében), ahol a kinyíló völgyek hatására szétterültebb struktúra jött létre. (2. ábra¹⁷) Bénye esetében a domborzati viszonyok által támasztott korlátoknak megfelelően ágas úthálózat, és lineárisan szerveződő településszövet alakult ki. (Meggyesi, 2009 10.) *A falu szerkezete felülnézetből ikonikus ötujjas kesztyű (TAK 2017 13.)(3.ábra¹⁸) formáját képezi a szélesebb völgyben elterülő főtengelyről lefűződő, a falu külterületére, mezőgazdasági területeire kivezető egyes utcák által.*

3. ábra: Bénye ötujjas kesztűt formázó alaprajza

1.6.3. Káva településszerkezete

Káván, az oldottabb domborzati viszonyoknak és a szélesebb völgyeknek köszönhetően, széttelepültebb, lazább településszerkezet jött létre; ugyanakkor az úthálózat nem követte ennek lehetőségeit: nem alakult ki halmazosság. (4. ábra¹⁹)

4. ábra: Káva településszerkezete

A területen, peremvidék jellegéből adódóan eltérő tájalkotó karakterek²⁰ keverednek – a települések²¹ florisztikailag átmenetet képeznek a középhegységi Matricum és az alföldi Praematrix és a flóraidéke között, (Schmotzer – Vidra, 1998 322.) míg építészeti alföldi típusú kulturális mintát vesz fel. A dombvidék és síkvidék

¹⁷ Saját ábra, alaptérkép: Google Satellite

¹⁸ Saját ábra, alaptérkép: Google Satellite

¹⁹ Saját ábra, alaptérkép: Google Satellite

²⁰ Tájalkotó karakterek alatt itt olyan különböző szempont-csoportokat értek, amelyek együtt határozzák meg/építik fel egy táj arculatát, karakterét pl.: növényzet, építészet, domborzat stb.

²¹ Gomba, Bénye és Káva, a Monor-Irsai-dombság részeként

találkozásából adódó kevert természeti és kulturális jellegek egyedi mintázatából egyfajta unikális szintézis képződik, amely ezeknek a településeknek egységes karakterét képezi.

2. Társadalmi, gazdasági és kulturális összefüggések

Bénye népessége 1201 főt számlál, (KSH, 2023) amelynek zömét szláv ajkú betelepített, evangélikus felekezetű tótok alkotják. Térségi gazdasági szerepét tekintve eredetileg mezőgazdasági funkciót látott el és lát el napjainkban is, ugyanakkor jelenleg a lokális mezőgazdaság, helyi lakosokból álló magánszereplőinek kis arányú jelenlétéből adódóan a község „alvó faluként” funkcionál, a helyi lakosok nagy része rendszeres ingázó.

2.1. Környező városok hatása

A főváros, valamint a járási központ: Monor, – mint fő desztinációk közelsége – meghatározó szereppel bír a település életében, erőteljes hatást gyakorolva a településen élők térhasználati szokásaira, valamint Bénye térségi szerepének meghatározását illetően: munkahelyek mellett olyan mennyiségű és széles körű szolgáltatásokat biztosítanak, amelyek képesek kiszolgálni Bényét és a hozzá hasonló kisebb településeken élőket egyaránt.

2.1.1. Monor

A mindennapi tevékenységek: bevásárlás, különböző szolgáltatások és intézmények terén Monor, mint térségi központ látja el Bényét, illetve az ahhoz hasonló kisebb településeket.

2.1.2. Budapest

Budapest a magasabb kulturális igények (pl. színház, mozi), specifikus tevékenységek, valamint speciális és árucikkek kiszolgálásában játszik domináns szerepet, illetve fontos desztinációt képez felsőoktatási vonzerő és álláslehetőségek szempontjából.

Mindezek eredményként Bénye elsősorban lakóhelyi szerepet tölt be a térségben. Ennek hatására jelentős a térhasználati szokások időbeli eltérése, ami alapján megkülönböztethetünk hétvégi és hétköznapi térhasználatot, valamint utóbbin belül elülöníthetünk nappal és a délutáni-esti órákban rendszeresen látogatott helyszíneket, településrészeket. A hétköznapi nappali órákban frekvenciált településrész a község

központi tengelyét képező főútvonal és az azt szegélyező terüetek – amelyre fűzve helyezkedik el az intézmények és szolgáltatások zöme. Az esti-délutáni órákban, valamint hétvégén az olyan rekreációs és közösségi-kulturális helyszínek látogatottak, mint a Dolina, a Kisasszony-völgy (Lomen-völgy), vagy az egykori TSZ környéki terület. Az „alvó falu” jellegből adódóan a település szociális infrastruktúrája kevésbé kiépült és kiszolgáló, a szolgáltatások mértéke alacsony. A falu Kávával közös általános iskolával és háziorvosi szolgálattal, valamint saját templommal és gyülekezettel, óvodával, bölcsődével, civilházzal, játszótérrel, a Dolinában szabadtéri rendezvényhelyszínnel és szabadtéri edzőteremmel rendelkezik. A településen ezen kívül posta, egy élelmiszerbolt és egy kocsmá található.

Amennyiben a mindennapi élet dinamikáját tekintjük, antropológiai értelemben e három települést a térség életében betöltött szerepeiknek megfelelően a barlang-külvilág-szakrális hely horizonton értelmezhetjük.

5. ábra: A Budapest-Monor -Bénye viszonyrendszer antropológiai párhuzamának térképes illusztrációja²²

A barlang, mint az otthon, a védelem, és a kiszámítható ingerek helyszíne a párhuzamban Bénye metaforáját képezi. Egy olyan kis közösség által elfoglalt és tartalommal megtöltött, biztonságos személyes teret, amellyel lakói szorosan azonosulnak. Monor elgondolásomban a külvilág, – a vadászat, halászat, gyűjtögetés és egyéb hétköznapi tevékenységek helyszínének metaforájaként egy olyan kiterjedt területet jelöl, amely része és bizonyos értelemben feltétele a mindennapi életnek, mint a létfenntartáshoz szükséges dolgokat és eszközöket biztosító környezet. Budapest az

²² Saját ábra, alaptérkép: Google Satellite

*analógiában, mint a hétköznapi élet helyszíneinek szövetéből kiemelt, speciális szakrális, vagy kulturális eseményekre kijelölt helyszín jelenik meg.*²³

2.2. Bénye összevetése a környező, hasonló méretű és karakterű településekkel

2.2.1. Gomba

Gomba község közel 40 km²-en terül el, népessége mintegy 3127 főt számlál, többségük katolikus, vagy református felekezetű, magyar lakos. A község kezdetektől fogva jelentős gazdasági erővel és kulturális szereppel bírt a térségben. A feudalizmus alatt sok nemesi család²⁴ élt a településen, amelyek meghatározták a környező települések fejlődésének irányát – többek között ők intézték a tót lakosság betelepítését az elnéptelenedett falvakra: Bényére és Kávára. Ebben az időszakban 6 kúria épült a településen, különböző stílusban. Gomba gazdasági és kulturális szerepe jelenleg is jelentős. A mezőgazdaság mellett, területén olajkitermelés folyik, illetve a hozzá tartozó Felsőfarkasdon tehenészet üzemel. Közföldkezelések és kulturális intézmények tekintetében a három település közül a legönállóbb: saját bölcsődével, óvodával, általános iskolával, két templommal és gyülekezettel, egészségházzal, postával, közösségi házzal, igényesen kialakított rendezvényházal, tájházzal rendelkezik. Ezek mellett a falu számos egyéb szolgáltatást biztosít, növelve ezzel a helyiek komfortérzetét, valamint térségi befolyását: többek között két kisebb élelmiszerboltot, gyógyszertárat, kocsmát, virágost, ATM-et; valamint péntek délelőttönként saját helyszínen termelői piacot tartanak. A településen rekreációs lehetőséget kínál a Gombai-tó és környezete, a természetvédelmi területekkel rendelkező Tetepusztá, valamint a játszótérrel, sportpályával és tanösvénnyel ellátott, jelenleg közparkként funkcionáló Kenyeres-kert; sportolási lehetőséget nyújt két lovarda is. A különböző szolgáltatások Gomba esetében a Fő tér körül halmozódnak. A sok szolgáltatásnak köszönhetően a falu kevésbé kiszolgáltatott a környező nagyobb

---

²³ A felvázolt metafora és analógia mindössze szemléltetésképpen szolgál a három, kontextusából kiragadott település: Bénye, Monor és Budapest viszonyának megértéséhez, ugyanakkor fontos megjegyezni, hogy az értelmezés Bénye perspektívájából, annak szerepének meghatározása céljából következetesen redukált, így nem tekinthető kellőképpen objektívnak és általános érvényűnek. Utóbbihoz kontextusban, a térség többi településének viszonyrendszerében értelmezett, többtényezős szempontrendszer által lehetne mód, amelyre jelen tanulmány nem terjed ki.

²⁴ Fáy, Szemere, Patay, Puky, Dapsy, Wartensleben, Tahy család

városoknak, képes a hétköznapiakban is helyben tartani a lakosságot, ezáltal egy aktívabb közéletet hozva létre.

2.2.2. Káva

Káva (a legkisebb település,) 11 km²-én mindössze 677 lelket számlál, melynek zöme Bényéhez hasonlóképpen tót ajkú, evangélikus, vagy katolikus lakos. A település Bényéhez hasonlóan „alvó falu”. Kis lélekszámának megfelelően kevés szolgáltatást: egy élelmiszerboltot, egy kocsmát, két templomot, játszóteret és egy óvodát nyújt. Általános iskolája és háziorvosi szolgálata Bényével közös. Rekreatív lehetőséget nyújt a vadászház, illetve a Tök-völgyi pihenőtő, valamint helyi látványosságnak számít a kávi levendulás. Mindezek mellett számos természeti értékkel rendelkezik: löszvölgyei védett növény- és állatfajok otthonául szolgálnak. A települést csendes, természetközeli állapot jellemzi, ahol legkevésbé érződik az idő terhe, ugyanakkor ezzel együtt a közösségi területek használata is elhanyagolható.

II. Identitáselemzés települési léptékben

Az alábbi fejezetben Bénye identitását települési léptékben vizsgálom. A község területének történeti áttekintését és annak hatásainak tanulmányozását követően, elemzem a település morfológiáját, annak bélyegeit, illetve az egyes tájalkotó tényezők térbeli elrendeződését, olyan egyedülálló morfológiai bélyegeket keresve, amelyek településképre gyakorolt jelentős hatásuknál fogva meghatározó szerepet játszanak a települési identitás jellegében.

1. Történeti áttekintés

Bénye történeti áttekintése lényeges része a település identitásának megértésének, ami által feltérképezhetők az idők során változó tájszerkezetek és jellemző területhasználatok, amelyek meghatározzák az egyes helyszínek és településrészek karakterét és jelentőségét, valamint megismerhetők azok a tényezők, amelyek formálták ezeknek változásait. Mindezek hozzásegítenek, az egyes helyszínek esszenciájának megértéséhez.

1.1. Őskor

Bénye környéke a Kisasszony-völgyben és a Patai-réten felfedezett régészeti leletek tanúsága szerint, már a kora vaskorban lakott volt. Az itt fellelt településnyomok eredetét a honfoglalás előtt a Kárpát-medencében élő, eredendően lovasnomád népekhez – a szkíta Vekerzug-kultúrához és a szarmatákhoz kapcsolják. A két közeli – a gombai és a kávai várhegy a bronzkori Vatya kultúra alatt virágzott és egyes feltételezések szerint elképzelhető, hogy a közöttük elterülő bényei Templom-hegyen is húzódtak ekkor tellek egyfajta láncot alkotva a magasabb térszínen. (Tankó, 2009 149.)

1.2. Árpád-kor

A település alapítása feltételezhetően²⁵ az Árpád-korra tehető. A Bénye elnevezést a Benedek névből származtatják, amely név korábbi formák: Bena, Bene, stb. átalakulása során nyerte el jelenlegi formáját. A Templom- vagy Temető-hegyen (kétféle megnevezés is ismert) (említések szerint) a XIX. századig jól fennmaradtak egy Árpád-kori templom alapfalai. Ezt a rendszeres szántás által történő degradáció veszélyezteti,

---

²⁵ Ebben az időszakban voltak jellemzőek a személynévből származó településnevek.

A település jelenlegi identitásában a régi, elpusztult falu, a helyiek érdeklődésének tárgyát képező misztikumként jelenik meg. Az erodálódó löszfalakból és szántásokból időről-időre előbukkanó régészeti leletek váratlan üzenetként mesélnek a terület múltjáról, így habár a mesterséges népességcserélődésből kifolyólag a jelenlegi falusi közösség identitása nem azonos a falu eredeti identitásával, mégis annak ebből az időszakból megmaradt táji emlékei által részét képezik annak. A hellyel történő azonosulás ekképpen kapcsolódási közeget képez a múlt és a jelen identitása között.

A török hódoltság alatt a portyázások bujkálásra kényszerítették a falu lakosságát, így az időszakosan elnéptelenedett, majd a törökök kiűzését követően települt újra.

A historical map of the Buda area, showing the city and surrounding regions. The map is titled 'Buda' and includes various geographical features and place names. The map is oriented with North at the top. The city of Buda is located in the upper center, with the Danube River flowing through it. The map shows the city's layout, including the castle and the surrounding areas. The map is a detailed representation of the region, showing the city's expansion and the surrounding landscape.

2.térkép: Bénye **1783**-ban, az I. Katonai
felmérés alapján

²⁶ 2. térkép: saját ábra, alaptérkép: I. Katonai felmérés, mapire.eu; 3. térkép: saját ábra, alaptérkép: II. Katonai felmérés, mapire.eu

²⁸ Bénye község hivatalos honlapja

²⁸ Bénye község hivatalos honlapja

szőlőtermesztés kultúrája – az első szőlőket a falu újratelepítésének évében 1714-ben telepítették.²⁹ Ebben az időszakban épült fel a falu szélmalma, az erről elnevezett Cipó-hegyen, tótul Veternákon. Ekkor a község még nem rendelkezett saját kaszálókka, legelőkkel – ezeket a környező településektől bérelték. (Sztodola szóbeli közlés 2023)

3. térkép: Bénye 1861-ben, a II. Katonai felmérés alapján

A ma ismert Bényei identitás keletkezésének, formálódásának kezdetének dolgozatomban ezt az időszakot tekintem.³⁰ A letelepedett szláv lakosság, integrálódása során számos magyar szokást épített be identitásába – ilyenek voltak többek között a magyar építkezési szokások, de a török idők nyoma egyes helyszínekhez kapcsolódóan (talán a megmaradt helyiekkel és környékbeliekkel való keveredésből és interakciókból adódóan) megmaradt a helyiek kollektív emlékezetében, például a Kisasszony-völgy legendájában.³¹

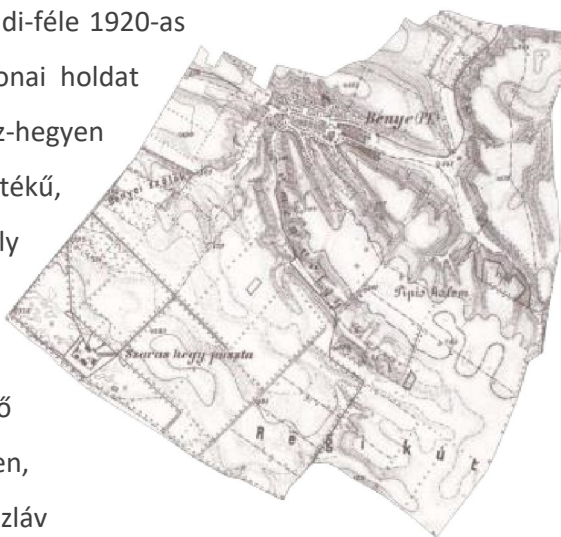
²⁹ Mindezek alapján arra lehet következtetni, hogy a betelepítés célja feltételezhetően a munkaerő biztosítása volt a felhagyott földek megművelésére és azoknak egy részén szőlőtermesztés folytatására.

³⁰ Habár az 1714-es betelepítéstől kezdődően beszélhetünk a falu mai értelemben vett identitásáról, egyes helyszíneken korábbi időszakokból megmaradt örökségek szellemisége beépült az új lakosság identitásába.

³¹ A legenda szerint a törökök elrabolták a falu leányait, és a völgy lépcsős szerkezetű (nézőtérhez hasonló) lejtőjén ülve nézték táncukat. A történet szerint a leányok hajnalonként ma is a völgyben táncolnak.

1.4. A polgárosodástól a századfordulóig³²

A polgárosodás időszakában, a Nagyatádi-féle 1920-as földreform során az igénylők 167 katonai holdat osztottak ki, többnyire a Száraz-hegyen elhelyezkedő, alacsony aranykorona értékű, úgynevezett Rókás dűlőn, amely homokos talaján szőlőt telepítettek a Bényeiek. A népesség növekedéséből következően új lakóterület létesült a Fő utcán (Gomba felé), Újtelep néven, amelyen 50 háztelket osztottak szét. A szláv

4. térkép: Bénye 1883-ban, a III. Katonai felmérés alapján

lakosság tovább őrizte anyanyelvét, és hagyományait; emellett fő terményeik a szőlő, kender és a mák maradtak. A település határában ekkoriban már jelentős élet zajlott: pincefalu jött létre csőszkunyhókkal, szőlőbirtokokkal és gyümölcsösökkel (barack, szilva, alma). (Sztodola 2023) ³³A századforduló környékén a gyepterületek jelentős részét művelés alá vonták, emellett már jól láthatóak a külterületi kitelepülések. Ebben az időszakban létesült a szárazhegyen a környék egyik legfejlettebb majorságának tekinthető Újmajor, amelyben ún. svájci típusú tehenészet működött, ahol megjelentek kezdetleges automatizált eljárások.³⁴

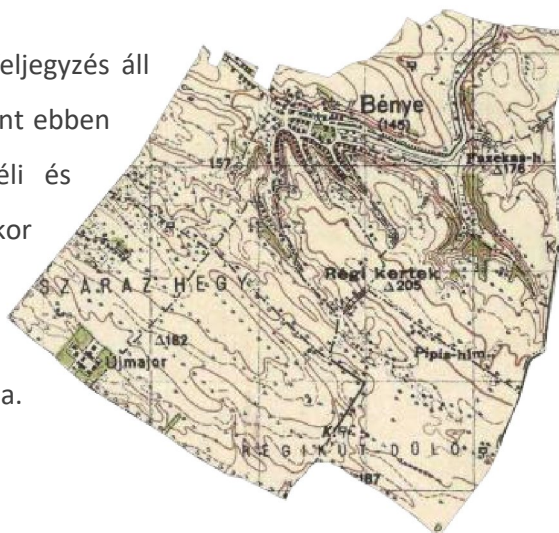
³²4. térkép: saját ábra, alaptérkép: III. Katonai felmérés, mapire.eu

³³ Bénye község hivatalos honlapja

³⁴ Például sín pályán szállították az istállóba a kimért takarmány adagot.

1.5. A világháborúk alatt³⁵

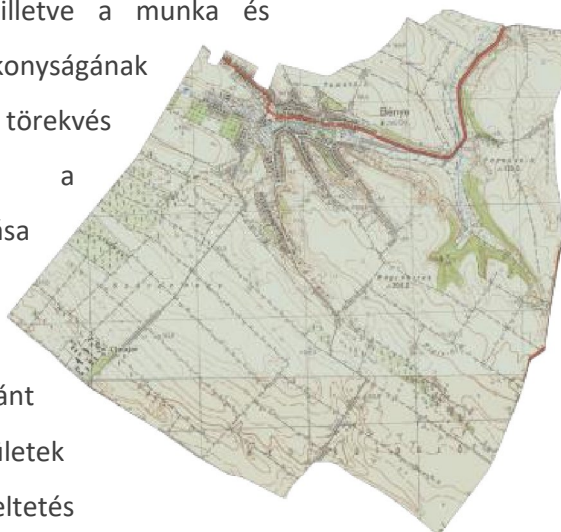
A két világháború időszakából kevés feljegyzés áll rendelkezésre. A térkép tanúsága szerint ebben az időszakban kezdett el a falu déli és északnyugati irányban terjeszkedni: ekkor jött létre egy új lakóterület a Dolinában fragmentált formában, valamint a főút mentén Gomba irányába.

5. térkép: Bénye 1941-ben, a IV. Katonai felmérés alapján

1.6. A szocializmus időszaka

Hazánkban a II. világháborút követő szocialista ideológia gazdasági törekvései lényegesen átalakították a tájszerkezetet és a településképet. Az átláthatóság, rendezettség és rendszerezettség, illetve a munka és termelés, valamint ezeknek hatékonyságának maximalizálására vonatkozó szüntelen törekvés markáns lenyomatot képezett a településképben. A termelés fokozása érdekében minden terület kihasználásra került – ezeknek negatív és pozitív hatásai egyaránt jelentkeztek a tájban. Az erdőterületek aránya az intenzív földművelés és legeltetés

6. térkép: Bénye 1955-60 között, az V. Katonai felmérés alapján

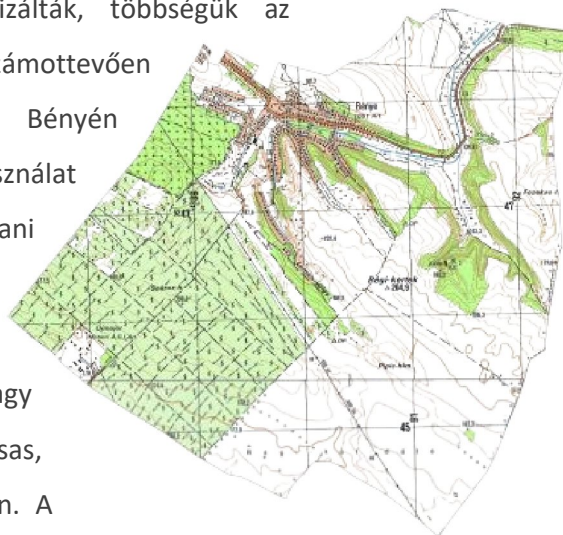
hatására, az V. katonai felmérés alapján visszaszorult, így kiteve a meredekebb lejtőket a talajerózió veszélyének. A használatban lévő közlegelők hatására a

³⁵ 5. térkép: saját ábra, alaptérkép: IV. Katonai felmérés, mapire.eu; ³⁵ 6. térkép: saját ábra, alaptérkép: V. Katonai felmérés, mapire.eu

lőszgyepek bizonyos mértékben degradálódhattak, ám megfékeztek a szukcesszió eredményeként fellépő, a gyepek élővilágára kedvezőtlenül ható cserjésedést. A tájhasználati szokások megváltoztak: a magántulajdonban lévő nadrágszík-parcellák államosításával és a termelőszövetkezeti termelés következtében a hagyományos, változatos, mozaikos tájszerkezet nagy része eltűnt, helyett nagyméretű, kevésbé tagolt szántóterületek jöttek létre. A mozaikos szerkezet egyedül a lakóterületen belül, a patak menti közreékelődő területeken maradt fenn. A településkép változását a technikai átalakítások, kezdetleges, az ideológiához alkalmazkodó településrendezési- és szervezési elvek határozták meg: villamosenergia-vezeték kiépítése, a Bényei-patak mederrendezése. Hasonló jelentős változás volt a Harcvölgyi úti lakóterület létrehozása, mely utóbbinak nagy részét a II. világháború utáni hadiözvegyek számára kárenyhítésül hoztak létre (eredeti neve: Sztálin telep). Erre az újonnan létrehozott lakótelepeken elterjedt a korszak jellemző „kádár kockás” beépítése, mely a hagyományostól eltérő, mégis egységes utcaképet hozott létre. (Sztodola szóbeli közlés 2023)

1.7. A rendszerváltástól napjainkig³⁶

A rendszerváltást követően számottevő területhasználati változás ment végbe. A termelőszövetkezetek épületeit privatizálták, többségük az enyészete lett. Az állattartás mértéke számottevően csökkent, szinte teljesen megszűnt. Bényén napjainkban is a szántóföldi területhasználat dominál. A szántókon talajtani adottságoktól függően főként búzát, kukoricát, napraforgót, repcét és árpat termesztenek, többnyire kis- vagy őstermelői keretek között, vagy társas, esetleg családi vállalkozások formájában. A

7. térkép: Bénye 1984-94 között, a VI. Katonai felmérés alapján

falu nyugati határában továbbra is folyik gyümölcstermesztés (barack), a déli fekvésű Száraz-hegy homokos talaján pedig

³⁶ 7. térkép: saját ábra, alaptérkép: VI. Katonai felmérés, mapire.eu

szőlőtermesztés hegyközségi keretek között. Ugyanakkor ezek mértéke csekély a világháborúkat megelőző időkhöz képest. A szőlőterületek egy részét felhagyták, vagy beszántották. A rendszerváltás utáni időszakban Budapest agglomerációjára általánosan jellemző növekvő beépítettség arány Bénye esetében nem mutatható ki, a falu inkább az előregedés jeleit mutatta. A munkaerő-arány eltolódott az ipari-mezőgazdasági szektor felől a szolgáltatások irányába. Mindez társult a globalizáció hatásaival, minek következtében a falu elveszítette helyi érdekeltségi köreit, így az addig jelen lévő szolgáltatások többnyire megszűntek. A kialakult lokális munkahelyhiány következtében a község lakosságának túlnyomó része ebben az időszakban vált rendszeres ingázóvá, a község pedig ezáltal „alvó faluvá”. Ez a tendencia jelenleg kezdetleges változásokat mutat: a városi lakosság körében megfigyelhető a városokból az agglomerációba való kivándorlás igénye, emellett a bővülő infrastruktúra (az új 4-es főút átadása) több település mellett Bényét is fókuszba helyezte. Erről a keresletről tanúskodnak a növekvő ingatlanárak, és az eddig beépítetlen területek felparcellázása.

A társadalmi igények változásának következtében bizonyos helyszínek új funkciókat kaptak. Ilyen a Dolina (Lomen-völgy), mely falu legfrekvenciáltabb közösségi és rekreációs területévé vált, és amely számos szabadidős program helyszínéül szolgál. A lakosságon belül kulturális változások mentek végbe: a szláv anyanyelv ismerete csaknem teljesen kiveszett – csupán hely- és személynevek őrzik a szlovák eredetet. A község jelenlegi identitását meghatározza „alvó falu” jellege.

2. Karakterformáló tényezők

Egy adott helyen tapasztalt egyedi és jellemző látványok, – mint olyan karakterisztikus morfológiai jellegzetességek tapasztalatai, amelyek tanúskodnak az adott hely kialakulásának történetéről: településszerveződési elvekről, vagy gyakran spontán tájalkító folyamatokról – szerves részét képezik a helyről alkotott általános képnek, benyomásnak. Egy település szerkezete olyan, mint valamiféle egyedi azonosító kód, amely magán hordozza az adott terület jelenlegi képét kialakító történeti, földtani, antropogén eredetű kölcsönhatások összességét, másrészt meghatározza azokat a jellemző látványokat. Ezek a látványok és látványelemek pedig gyakran szimbolikus jelentéssel bírnak egy település történetében a helyiek számára, így formálva a helyhez

kötődő identitást; illetve a tapasztalat szintjén szintetizálják a táj olyan egyedi jegyeit, amely megkülönböztetve azt más tájaktól a településképet egyedülállóvá teszik.³⁷

A következőkben olyan, Bénye arculatát meghatározó egyedülálló látványelemeket veszek sorra, amelyek karakterképző hatásuk révén valamilyen módon létrehozzák a község egyedi karakterét és az ezáltal kialakuló sajátos vizuális élményt.

2.1. Domborzat

Bénye esetében a meredek lejtésű löszdombok és árokszerű völgyeik meghatározták a település jelenlegi strukturáját – telekszerkezetét és úthálózatát, az „ötujjas kesztyű” alaprajzot. A település külterületén található, magasan fekvő Száraz-hegyen húzódik a Duna és a Tisza vízválasztó vonala. A horizontvonal szinte a település egészén rendszerint szemmagasság felett helyezkedik el. A zömében 50-200 méteres³⁸ keresztmetszeti szélességű³⁹ laza térfeleket képező domboldalakkal határolt völgyek hatására két irányban nyitott, míg két irányban zárt térstruktúra jön létre.

Ezek a kétirányú nyitottság és kétirányú zártság által a térben vezető, irányzott mozgásra készített térfalak izgalmas és változatos térélményt hoznak létre azáltal, hogy a szemmagasságban elhelyezkedő domboldalak lejtői révén beemelik a látványba és közel hozzák a táj kisebb elemeit – egy domboldalon a rálátás szögéből adódóan láthatóvá válnak olyan részletek, amelyek sík terepen fedésbe kerülnek. A szűk völgykeresztmetszetek által összeszorított tér nem engedi meg a széttelepült, laza településszerkezet kialakulásának lehetőségét, így a települési környezetben az ún. „társadalmi látótér” (25 m-es látótávolságú) léptékének megfelelő közterületi teresedéseket létrehozva elősegítik az emberek közötti interakciókat. (Gehl 2014 35.) A domborzat által efféle módon strukturált települések ugyanakkor limitáltak – többek között az új útvonalak kialakításának, az infrastruktúra bővítésének nehézségeiből és a közösségi területek kis méretéből adódóan terjeszkedésük által a konfliktusok számát növelő túlterhelt, zsúfolt térhasználat jön létre.

---

³⁷ Egy település esetében ez azért is nehéz, mert a környező településekkel egységet alkotva gyakran azonos morfológiai bélyegek jellemzik őket.

³⁸ A legszélesebb, a falu tengelyét képező Bényei-patak völgye is mindössze a 300 m-es szélességet közelíti meg.

³⁹ Tértől térfigyelemre Google Earth alapján.

2.2. Talaj

Bénye teületének felszínét a térséghez hasonlóan löszlepel borítja. Ennek megfelelően jöttek létre, a lösz tulajdonságaira és az antropogén tájalakító erők kölcsönhatására jellemző olyan morfológiai elemek, mint a löszmélyutak, (1. fénykép)⁴⁰ löszfalak, amelyek Bénye településképeinek ikonikus látványelemeit képezik. A lösz mellett jellemző az agyag jelenléte, valamint a patak völgyekben megjelennek a réti öntéstalajok. A település területén homokréteg a Száraz-hegyen fordul elő; – mint azt a dúlő neve is jelzi, ezen a területen a homokfelszín a település általános talajbeli jellegzetességeitől eltérő tapasztalata jelenik meg domináns karakterképző elemként.

1. fénykép: Elágazó löszmélyút
Bénye határában

A talajtípusok befolyásolják a települések területhasználati jellemzőit, természetes- és kultúrnövényzetét ezáltal is meghatározva az adott terület jellegét, képét morfológiai és funkcionális értelemben egyaránt. Bényén különösen jellemző a talajjal való közvetlen kapcsolat. Az telkek végében elhelyezkedő löszfalak a talaj anyagát a látótérbe emelve, annak állandó tapasztalatát eredményezik, emlékeztetve ezezel a föld és az ember örökös kapcsolatára.

2.3. Vízrajz

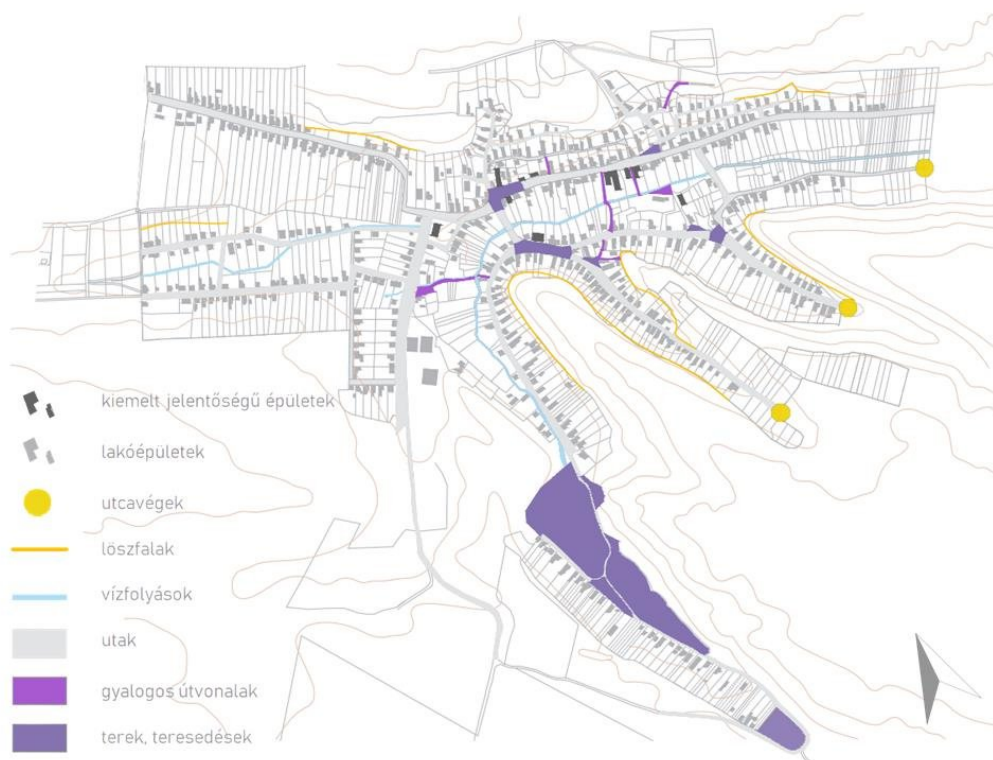
A település egyetlen vízfolyással, a Bényei patakkaal rendelkezik, amelyet több ágról, több forrás táplál. Hajdan a falu területén öt forrás volt fellelhető, ezekből a beépítések és a talajvízszint-süllyedés következtében mindössze három darab maradt meg: a Harcvölgyben, a Kisasszony-völgyben, valamint Dolinában a Vaňa – tótul fürdőkád elnevezésű, amely nevét egykori rendeltetéséről kapta (Sztodola szóbeli közlés 2023) – a kiszélesedő, jól tagolt mederben a kondát fürdették. A terület vízrajza alapjaiban határozta meg a település struktúráját – úthálózatát, telekrendszerét.⁴¹ A település telekstruktúrája a térségre jellemző módon a patak vonala köré szerveződve közvetlen vízparti kapcsolatot eredményez.

⁴⁰ Saját fénykép, 2019.

⁴¹ Továbbiakban: a 2.4.-es fejezet részletesen tárgyalva.

A vidéken markáns morfológiai párhuzamot alkot az úthálózattal, illetve a telekstruktúrával, amelyek (a lehetőségek szerint) gyakran a patakok vonala köré szerveződtek – így a vízfolyások a települési környezet állandó részét képezi. Tekintve, hogy a vízre a legtöbb letelepedéshez kötött emberi tevékenység elvégzéséhez⁴² szükség van, a vízfolyások nem csupán a települések kialakulásának elhelyezkedéseit határozták meg alapvetően, hanem a közélet helyszíneit is, ami alapján, megállapítható, hogy a víz jelenléte vonzza az emberi jelenlétet. Az elmúlt évtizedekben a közművesítéseknek köszönhetően a víznek való közvetlen kiszolgáltatottság megszűnt ugyan, ám a víz közelségének, mint egyfajta kollektív tapasztalat megőrződött alapvető emberi igényként. Másrészt az egykori intenzív használat során átélt élmények emlékei által a vízparti helyeknek fontos része van a települési identitásban.

2.4. Települési úthálózat és teresedések

8. térkép: Bénye úthálózati sajátosságai⁴³

⁴² Saját vízigény, táplálkozás: növénytermesztés, állattartás.

⁴³ Saját ábra, alaptérkép: TSZT 2004 vektorgrafikus állománya

A különböző útvonalak szerveződését jelentősen meghatározzák kialakulásuknak korszakai, céljai és használati körülményei. Bénye fő tengelyét a Fő út képezi, amely mentén helyezkedik el a településen található kevés szolgáltatóegység és intézmény zöme. Az út a falu újratelepítésekor már létezett, ez biztosította a nagyobb forgalom lebonyolítását, valamint a rendszeres közlekedés lehetőségét járművek számára. Vonalát a domborzati viszonyok és vízfolyások erősen meghatározzák. A település úthálózati hierarchiájában egyedüli szereplőként áll a legmagasabb szinten, a többi út szerveződése ehhez alkalmazkodik. Ennek megfelelően a hozzá csatlakozó utakkal való kapcsolódása kevésbé organikus és sokkal inkább mesterséges, rendezett; a faluban⁴⁴ hozzá csatlakozva alakultak ki derékszögű keresztezések, amelyek a természetes emberi mozgás megtörésére kényszerítik a rajtuk közlekedőt. Az alsóbbrendű utak a településrészek szerint eltérő karaktert mutatnak.

2.4.1. Déli és délkeleti részek⁴⁵

Az utcák elhelyezkedése összhangot képez a természeti adottságokkal: a dombvidéki elhelyezkedésből adódó kötöttségeknek megfelelően az utcák a védett völgyekbe mélyen beágyazódva húzódnak, követve a vízfolyások nyomát, organikusan szerveződve. Ezeken a területeken megfigyelhetők a település vonalas terjeszkedéséből adódó jellegzetességek és hatások:

az utak végesek – a határba futnak, közöttük nincsenek átkötések. Ez az úthálózati szerkezet Bénye esetében

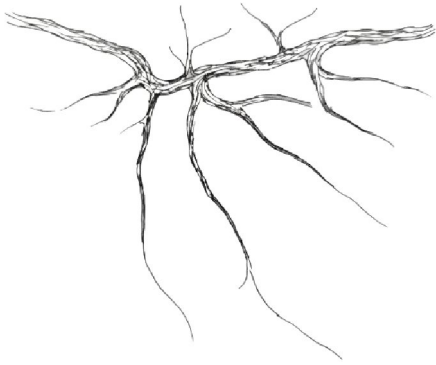
„vízgyűjtő terület-szerű” mintázatot idéz, (7. ábra) aminek sajátosságaként az utcák egymáshoz torkolat-szerűen csatlakoznak, egyértelműen irányulnak a falu központja felé, ahol egyre forgalmasabbá válnak az útvonalak.

6. ábra: Déli terület lehatárolása morfológiai szempontból

⁴⁴ Emellett a falu nyugati részén jellemzőek derékszögű keresztezések, ez a továbbiakban kifejtésre kerül.

⁴⁵ 6. ábra: saját ábra, alaptérkép: Google satellite

7. ábra: Vízgyűjtő formát képező úthálózat és illusztrációja⁴⁶

Ezek a településrészek jellemző továbbá az utak két oldalán elhelyezkedő telkek terepszintbeli különbsége, amelynek következtében rövid szakaszokon kialakulnak az úttal közel párhuzamosan húzódó, a magasabban

elhelyezkedő telkek megközelítését biztosító mellékutak, amelyek többnyire visszafutnak az eredeti útba azokon a területeken, ahol terepviszonyok kiegyenlítődnek. (8. ábra)⁴⁷

A vízgyűjtő szerkezetől kifolyólag az egy utcában élők azonos útvonalakon járnak, ezáltal a rendszeres találkozásnak és interakciónak köszönhetően kialakulnak szorosabb rész közösségek. Az organikus útszerveződés

8. ábra: Szinteltolásban elágazódó utak

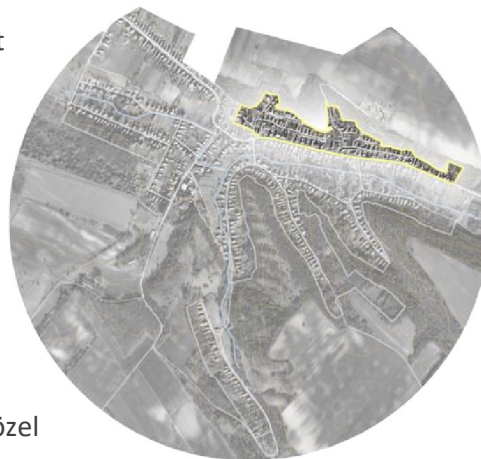
következményeként természetes ívű (Y formájú) kereszteződések alakultak ki, amelyek dinamikus, akadálytalan haladásra készítenek, ugyanakkor ezek a csomópontok megnyíló tereket képezve, kisebb teresedéseket alkotva változást hoznak a térélménybe: a védelem érzését keltő, zárt, konkáv térformában elhelyezkedő és védett vonalas, azaz „irányult és vezető” tér ezeken a helyszíneken megnyílik, ezzel a megérkezés érzését keltve. (Pogány 1976) A község életében ezek a több út találkozásánál kialakuló területek a múltban kiemelt közösségi helyszínek voltak: egykor a Spítály („kórház”), illetve a Tabánban közkút és itató helyezkedett el, illetve napjainkban az IKSZT épülete helyezkedik el ilyen csomópontban.

⁴⁶ Saját ábra, alaptérkép: TSZT 2004 vektorgrafikus állománya

⁴⁷ Saját ábra, saját fénykép alapján 2023

2.4.2. Északi és északkeleti területek

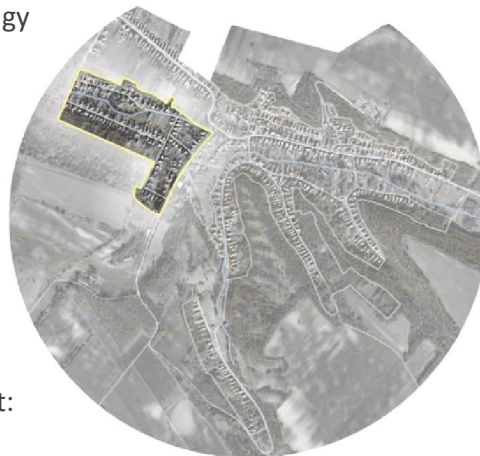
A falu északi és északkeleti részén (9. ábra)⁴⁸ karakteres lépcsős kialakítású, domboldali telkeket kiszolgáló utcák jellemzőek, kevés átkötéssel, zsákutcákkal. A vertikális színtezettségéből adódóan a település többi területéhez képest jelentős mértékben sűrűbb úthálózat jellemző. A „vízrajz-szerkezet” ezen a területen is uralkodó: egy meredek lejtésű utcába csatlakoznak a szintvonalakkal közel párhuzamosan futó utcák – az utak közvetlenül a „tereplécsők” peremén haladnak, míg a telkek belül, a domboldalban helyezkednek el.

9. ábra: Északi területek lehatárolása morfológiai szempontból

2.4.3. Nyugati településrészek

A község nyugati területének (10. ábra)⁴⁹ nagy része később, az 50-es években épült be, így az utak szerveződése ennek a kornak a logikáját követi. Megjelenik a halmazos településszerkezet – ezt a domborzati viszonyok, az egyenletesebb terepfelszín itt lehetővé teszi. Az úthálózat struktúrája merevebb, szerkesztett rendszert mutat:

10. ábra: Nyugati területek lehatárolása morfológiai szempontból

egyenes vonalak, derékszögű keresztezések jellemzőek; ugyanakkor ezen a területen is megfigyelhető a patak nyomvonalának kétoldali követése.

2.4.4. „Ulicskák” – gyalogutak szövete

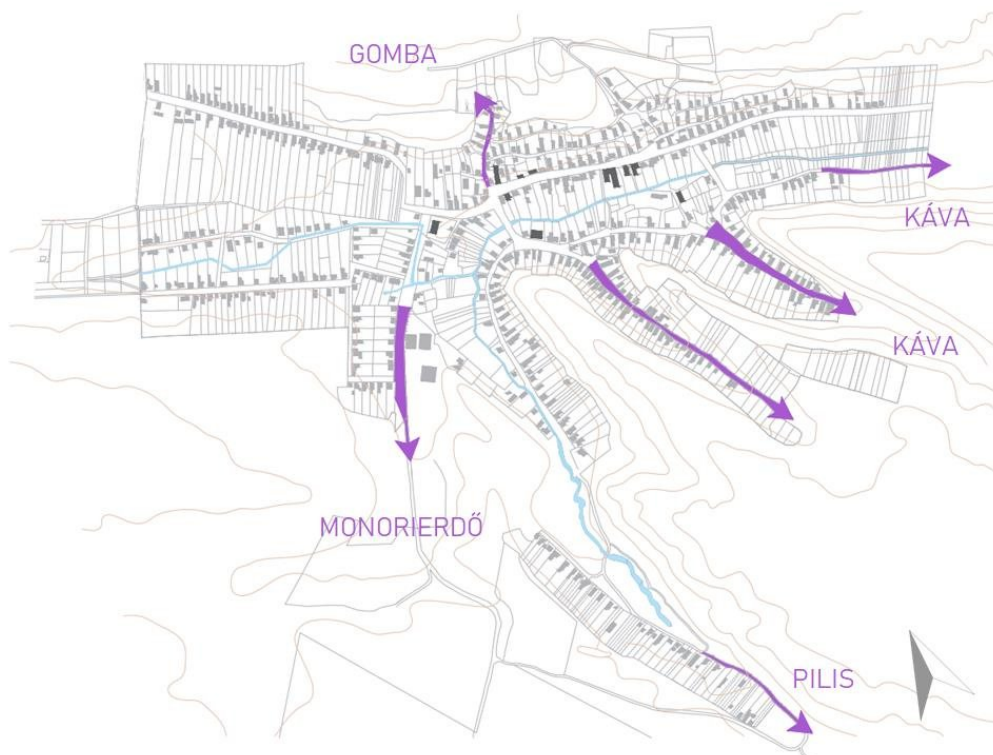
Az autóutak (Fő út) kialakítása során domborzati kötöttségek meghatározó szerepéből adódó kerülők eredményeként a települések közötti, egykor rendszeres gyalogos közlekedés céljából más útvonalak bizonyultak ideálisnak. Ezek eredményeképpen a

⁴⁸ 9. ábra: saját ábra, alaptérkép: Google satellite

⁴⁹ 10. ábra: saját ábra, alaptérkép: Google satellite

települések között, illetve a falun belül egyaránt különböző útvonalakon alakultak ki a kocsutak és a gyalogutak. Utóbbiak rendszerint a mai „csápszerű formát öltő” utcák végződéseinek folytatásaként húzódtak, a dombokon keresztül: (9. térkép)

- Gomba felé a Gombai utca folytatásaként a Cipó-hegyen át
- Káva felé két irányból: a Kisasszony völgyön és a Fazekas-hegyen keresztül
- Pilis irányába a Pilisi utca folytatásaként
- Monorierdő felé a Kossuth Lajos utcán keresztül a Száraz-hegyen át

9. térkép: Egykori településközi gyalogos útvonalak⁵⁰

Ezek mellett a településen belül számos helyen megmaradtak a lakótömbök közé ékelődő, a térhasználat során organikusan kialakult gyalogos ösvények, azaz „ulicskák”, amelyek egyfajta átvágásként funkcionálnak, így biztosítva gyors, akadálytalan gyalogos áthjárhatóságot a településrészek között.

Az ulicskák, mint a kifejezetten az emberi léptekre optimalizált, a térhasználat során organikusan kialakult gyalogos útvonalak és ezeknek kényelmes használata a mai napig a településen belüli desztinációk megközelítése céljából személyes jelenlétre ösztönzik az embert. Átaluk – a gyalogos mozgás sebességéből, közvetlenségéből

⁵⁰ Saját ábra, alaptérkép: TSZT 2004 vektorgrafikus állománya

adódóan az ingerek, látványok részletesebben befogadhatóak, így feltáruhnak olyan részletek, intim térrészek, amelyek rejtettek gépjárműforgalmat lebonyolító széles utakon haladva. (Gehl 2014 43-44.)

11. -13. ábra: Ulicskák⁵¹

2.4.5. Bénye egyedülálló közösségi helyszíne: a Dolina (Lomen-völgy)

A falu legnagyobb teresedését a Dolina képezi, amely a falu központjától távolabb, a Pilisi utcára fűződve helyezkedik el, mint a falu egyfajta második központja, amely helyszínül szolgál rekreációs lehetőségek számára, valamint társas események, rendezvények lebonyolítására. A patakot követő Pilisi utca völgye ezen a részen kisebb medencévé szélesedik, ami által a távlatok megnyílnak. A térfalakat a dombok lejtői alkotják, valamint a patak vonalában kialakult ligetek növényzete. E helyszín a falu közösségi életének a egyik legfontosabb helyszíne, amely régóta meghatározó szerepet játszik a település életében. Többek között itt rendezték meg minden év augusztusában a pónifogathajtó versenyt. Ez a falu legnépszerűbb és legnívósabb eseménye volt, amely az ország távoli részeiről is vonzott látogatókat. A Dolinában található a település foci pályája, de elhelyezésre kerültek itt kihelyezett sütögetők, illetve szabadtéri edzőpark is. Az eredeti nevén: Lomen-völgyben a tájértékek jelenléte rendkívül sűrű, így a terület számos, a települési identitás szempontjából fontos kulturális lenyomatot őriz, amelyek egyedi tájértékként vannak kataszterezve.⁵² A helyszín funkciója az idők során átalakult – egykor legelő, kenderáztató, bánya napjaink a rekreáció és a találkozások helyszíne ugyanakkor intenzív közösségi használata mindig is jellemző volt. Ehhez a kulturális jelentőséghez társulnak a hely diverz morfológiai jellemzői, – jóllehet egyúttal mindezek eredményezték az ember

⁵¹ Saját ábrák, 11. ábra: letöltött fénykép alapján – forrás: Fortepan.hu – adományozó: Péterffy István, képszám: 141952, 1966.; 12-13. ábra: saját fényképek alapján

⁵² Kenderáztató, lőszfal, öreg eperfa, tölgyliget, forrás – későbbiekben részletes bemutatásra kerülnek.

ösztönös vonzalmát a területhez. Mindezek alapján elmonható hogy a Dolina a falu életének egyik, ha nem a legfontosabb színtere, amely jelensége összefonódott Bénye fogalmával.

2.5. Telekstruktúra és tájszerkezet

Bényén az ember tájjal alkotott kapcsolatának számos formája megmutatkozik, az alkalmazkodás összhangjától a markáns antropogén tájalakító beavatkozásokig. A település telekszerkezete az úthálózati viszonyokkal összefüggésben, azokhoz hasonlóan alakult, miszerint jellegükben elkülöníthetők az északi-északkeleti, a déli-délkeleti, valamint a nyugati területek.

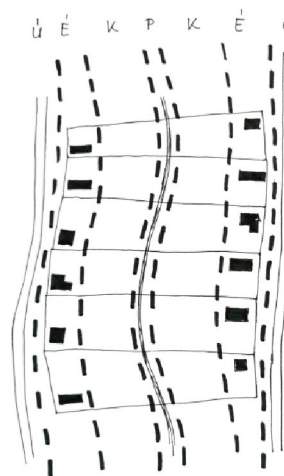
10. térkép: Telek-és tájszerkezet Bényén⁵³

2.5.1. Északkeleti és délkeleti területek térszerkezeti sajátosságai

A település csíráját a párhuzamosan húzódó Fő út és patak mentén szerveződő északkeleti és délkeleti területek képezik. A településre általánosságban a hagyományos szalagtelkek jellemzőek, ez alól kivételt képeznek az északi-északkeleti, valamint a nyugati településrészek egyes tömbjei. A patak menti, völgyek által közrezárt

⁵³ Saját ábra, alaptérkép: TSZT 2004 vektorgrafikus állománya

sík területeken megfigyelhető az egykori kétbeltelkes településszerkezet. A házakhoz tartozó kertek, amelyek az utca másik oldalán elterülő telkeken helyezkedtek el, az idők során beépültek – rendszerint az eredeti tulajdonos leszármazottai lakhatásának céljából. (TAK 2017 38.) A telkek hátul a patakot közrefogva, arra rányílvá közvetlen kapcsolatban állnak a vízzel – a lakóépületek jellemzően a telkek másik végén, az utcafronton helyezkednek el. (14. ábra)⁵⁴

*Az itt kialakított kertek több helyszínen máig megőrizték a hagyományos mozaikos tájszerkezetet, amelynek tagoltsága és léptéke optimális, befogadható az emberi érzékelés természete számára.*⁵⁵

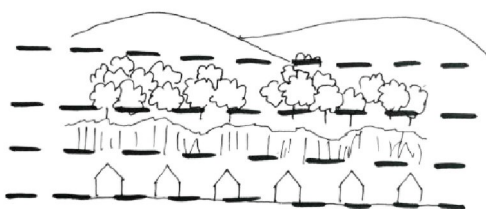
14. ábra: A patakmenti telekrendszer sematikus ábrája

2.5.2. Déli és délkeleti részek térszerkezeti sajátosságai

A falu déli és délkeleti részein a terjeszkedés a völgyekbe húzódva volt lehetséges, így több területen a hely hiányából adódóan a telkek hátsó bővítése vált szükségessé: a tereprendezés során így löszfalak keletkeztek a telkek végében; ezekbe pedig rendszerint pincéket vájtak.

A telkek végében húzódó partfal és domboldal egyaránt növelik a komfortérzetet, valamint a védelem benyomását. (Appleton 1975 295.)

Az így kialakuló térszerkezet jellegzetes vertikális színteztséget mutat, melynek jellemző látványa szerint a térben legalul elhelyezkedő házak síkját a partfal, majd az erdő követi, míg legfelülre a település ikonikus löszgyepjei rétegződnek. (15. ábra)⁵⁶ Az

15. ábra: Bénye vertikális táji rétegzettség

⁵⁴ Saját rajz

⁵⁵ Szemben a tagolatlan, nagy kiterjedésű, végeláthatatlan szántókkal, amelyek feszélyező benyomást keltenek.

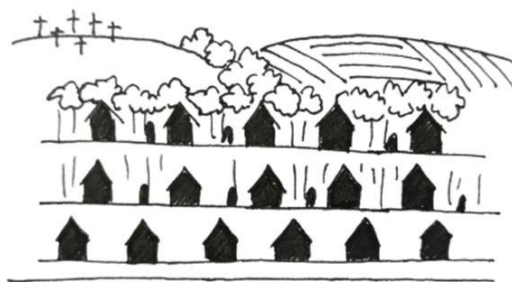
⁵⁶ Saját rajz

erdősávokkal körülölelt dombháti löszgyepekhez a legtöbb teleknek közvetlen hátsó hozzáférése van.

A domborzatnak és a vegetációnak e sajátos struktúrája révén impulzív térélmény tapasztaltató, amelynek részét képezik: a falura nyíló látványos panoráma és megnyíló távlatok, a hirtelen szemmagasság alá eső horizontvonal és az ezzel együtt a látványban nagyobb arányban feltáruló kék ég. A domborzatnak és növényzetnek ez az elrendeződése olyan (a mesékben és álmokban megjelenő szimbolikus jelentésekhez hasonló) toposz-szerű kollektív jelentéstartalmakat idéz, ami által a táj szimbolikus szerepet öltve többletjelentéssel bír: az egyén a bejárt út során letről, az erdő sűrűjén való át- és feljutás nehézségeit követően a tisztásra való megérkezés felszabadító benyomása révén egy másik, állapotba helyeződik. (Batár 2005 190.)

2.5.3. Északi és északkeleti településrészek térszerkezeti sajátosságai

A déli kitettségű domboldalba vájt telkek egyfajta emeletes, szintezett térszerkezetet alkotnak. (16. ábra)⁵⁷ Úgy tartják, hogy Bényén kétféle telek van: ahonnan földet kell elhordani és ahová földet kell vinni. (Sztodola 2023)⁵⁸ Ez a mondás kifejezi a településen zajló

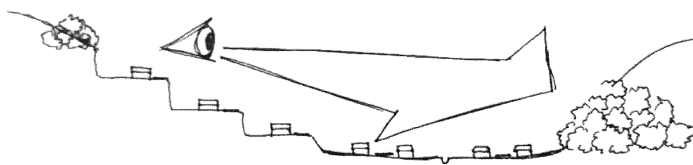
16. ábra: Bénye teraszos telekszerkezete

földmunkákból származó tájalakítás jelentős mértékét. Ezeknek a földtömeg-áthelyezéseknek eredményeként jöttek létre kisebb-nagyobb löszfalak, amelyek erős karakterképző hatással bírnak.

A sűrűn egymás fölé magasodó telkek rendszere egyedi térélményt és változatos rálátásokat nyújt a település egyes részeire. (17. ábra) Többek között itt is érvényesül a védelem tapasztalata – a telek mindössze egyetlen, belátható irányból nyitott.

⁵⁷ Saját rajz

⁵⁸ Bénye község hivatalos honlapja

17. ábra: A falu teraszos szerkezetű részein feltároló látvány⁵⁹

2.6. Növényzeti karakter

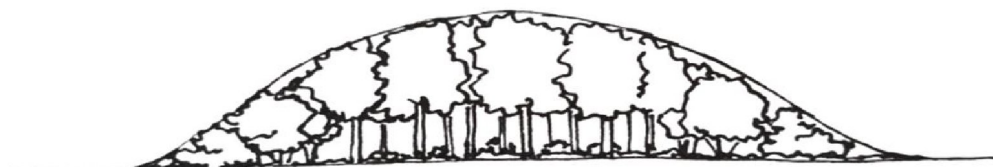
A közlegelők megszűnéséből következő gyors szukcessziónak köszönhetően az erdők területe gyarapodott, a cserjésedés jelenleg is veszélyezteti a száraz dombháton kialakult változatos löszgyepeket, amelyek egyedi karakterképző értékkel bírnak a falu tájképi vonatkozásait illetően. A térség eredeti vegetációja: a tárjuharos lösztölgyesek napjainkra szinte teljes mértékben eltűntek, míg a jelenlegi erdőállományok (szilasok) visszaszorultak a művelésre alkalmatlan, lejtős területekre. A települési környezet növényzetének vonatkozásait illetően megállapítható, hogy nincs hagyománya a központilag szervezett, megtervezett kiültetések: nem jellemzőek az utcafásítások, virágágyak, reprezentatív zöldfelületek. A község autentikus, karakterképző kultúrfajai a *Morus alba*, valamint a *Prunus armeniaca*; a természetes állományt veszélyeztető invazív fajok az *Ailanthus altissima*, a *Robinia pseudoacacia* és a *Celtis occidentalis*.

Minden növénytársulás tértapasztalata különböző élményt nyújt.⁶⁰ A térérzetet befolyásoló a fényhatásokat, területek léptékét, szellősségét többek között meghatározza az állomány sűrűsége, a lombkorona áttörtsége, struktúrája, a megjelenő növényformák térbeli elhelyezkedése (pl.: aljnövényzet szerepe), a növények színvilága és mindezeknek homogenitása, vagy diverzitása. A település egyes területein megjelenő inváziós fajok színvilág, térbeli struktúra tekintetében a térben diszharmóniát, a látványban zavart keltenek. Bénye esetében a növényzet által nyújtott térélmények végletei megjelennek: a nyílt, száraz löszgyepekkel térbeli kontrasztot képeznek az inváziós fás- és lágyszárú fajokkal keveredő, leromlott természetes erdőállományt szegélyező és a szukcessziós folyamatok kezdeti fázisaként megjelenő szúrós cserjék sűrű térhálózata; valamint nedvességet összegyűjtő völgyekben

⁵⁹ Saját rajz

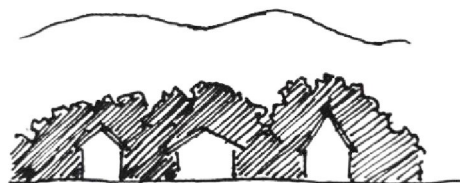
⁶⁰ Más-más képzetársítások kapcsolódnak egy akácoshoz, egy gyertyános bükköshöz, egy szúrós bozótshoz stb.

megjelenő vízkedvelő társulások. A löszgyepek nyílt terei szabad mozgás, a nyílt és tiszta látótér által kellemes térélményt nyújtanak, míg a sűrű, nehezen járható cserjések egyfajta térelválasztó hatású „falként” az erdő belső tereit és a gyepek külső tereit elválasztva erőteljesen megosztják a teret, valamint növelik a fás társulások belső területeinek védelmét. A növénytársulások efféle térbeli elrendeződése és felépítése egyfajta jellegzetes, természet által emelt katedrális képét idéző kupolaformát eredményez. (18. ábra)

18. ábra: A növényzet térbeli elrendeződése által képzett kupolaforma⁶¹

A jellemző növényzet fontos részét képezi a településképek, ezen belül pedig kiemelkedő a fák szerepe a falu jellegzetes látványvilágában. A természetes⁶² faállomány Bénye esetében – a növényzetnek a fentebb, az előző fejezetben említett⁶³ domborzati adottságok és egykori területhasználati szokások által kialakult térbeli elrendeződéséből kifolyólag a völgyekbe szorul, így a telekvégeket

19. ábra: A növényzet háttékképző településképi szerepe

szegélyezve egységes hátteret képez, kiemelve ezáltal az épületállományt. (19. ábra)⁶⁴ A települési identitás és a növényzet

kapcsolata kulturális síkon is erőteljesen megnyilvánul a falusiakra jellemző növényismeretben, illetve a vadnövények felhasználásában. A helyiek életmódjának részét képezi a „gyűjtögetés” tradíciója, amely elmélyült kapcsolatot eredményez a természeti környezettel. Ennek a folyamatnak a tárgyát képezik a boggyós vadnövények (pl.: *Rosa canina*, *Prunus spinosa*, *Crataegus monogyna*), a különböző gyógyhatású

⁶¹ Saját rajz

⁶² Természetes alatt ebben az esetben a természetes módon, spontán kialakult, a nem tervezetten ültetett vegetációt értem, amelyben jelenleg előfordulnak a jellemző invazív fajok is, rontva ezzel a növényállomány autentikus minőségét.

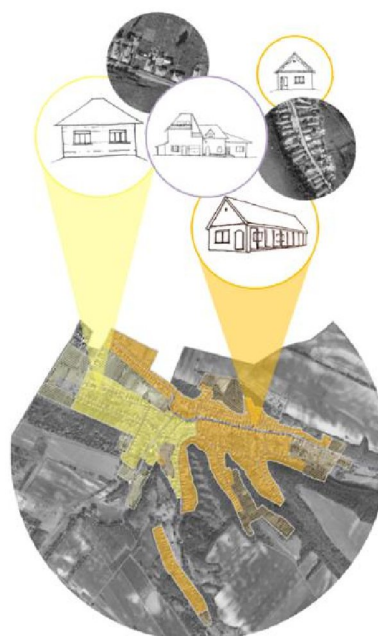
⁶³ Ld.: 2.5.2. fejezet

⁶⁴ Saját rajz

lágyszárú növények (pl.: Chelidonium majus, Achillea millefolium, Urtica dioica) valamint a löszgyepeken előforduló magas illóolaj-tartalmú lágyszárúak (pl.: Thymus sp., Salvia sp., stb.). A reprezentatív zöldfelületek hiányában hangsúlyosabbá válik a természetes növényzet szerepe.

2.7. Épületállomány⁶⁵

Az utcaképeket meghatározó kisebb egységeket az épületállomány képezi. A szláv lakosság anyanyelvét és kultúráját sokáig hordozta, ám építészeti szokásaikat nem hozták magukkal. A település építészete hagyományos magyar, alföldi jelleget tükröz, a hosszú, vert- és fecskerakásos vályogfalú parasztházak a telkeken fésűsen, oldalhatáron álló elrendezésben helyezkednek el. (TAK 2017 13-14.) Az épületek stílusa egyes útszakaszokon még egységes, harmonikus képet mutat; ugyanakkor a legtöbb utcában vegyesen helyezkednek el a későbbi korszakban épült „kádár-kockákkal”. Emellett a szocializmus időszakában épített, „kádár kocka” lakóházak előfordulnak telep-szerű beépítésben is; amelyek utcaképe eltér a hagyományostól, ugyanakkor nagyrészt egységes arculattal rendelkezik. A településen ezek mellett számottevő a két meghatározó kategória egyikébe sem sorolható épületek. Ezek szétszórva helyezkednek el, egységes karaktert többnyire nem képviselnek.

Jelmagyarázat

Építészeti karakterek, övezetek

- Falusias beépítés
- Régi kertvárosias beépítés
- Tervezett falusias beépítés
- Tervezett kertvárosias beépítés
- Belterület határa
- Tervezett belterület határa

11. térkép: Építészeti karakterek Bényén

⁶⁵ 11. térkép: saját ábra, alaptérkép: Google Satellite

III. Mikrokörnyezeti tényezők – emberi lépték

A következő fejezetben, mikrokörnyezeti léptékben, az emberi perspektíva számára természetes és közvetlen hozzáférhető léptékben vizsgálom Bénye egyes identitásképző elemeit, azok jelentőségét, valamint az olyan érdekes, meghatározó látványokat amelyek gazdagítják a települési térélményt.

1. Karakterformáló egyedi tájelemek és szerepük a települési

identitásban

A tájat különbözőféleképpen rendszerezhető elemek szintézise alkotja, ugyanakkor ezek az elemek a táj képét, tartalmát nem egyforma mértékben alakítják ki: egyes elemek a fókusz középpontjában állnak, míg mások háttérbe szorulnak; ennek oka éppúgy gyökerezhet a külső hatásokban – a látványban (pl.: szoliter fa, tér központi részén elhelyezett emlékmű), mint a tudatban és a kulturális beágyazottságban (pl.: tölgyliget, kopjafás temető). Ezek a kiemelt jelentőségű elemek olyan értékeket képeznek, melyek jelentősége a szubjektív és közösségi tudatban egyaránt megjelenik – elősegítve ezzel a hellyel és az adott közösséggel való azonosulást. (Düll 2009, 147., 156.) Egy-egy közösség (jelen esetben település) adott kulturális háttere által azonos módon, a kollektív tudattalanban kapcsolódnak össze azon mentális tartalmak pl.: szimbólumok, amelyek meghatározzák az identitás fundamentumát. (Antalfai 2007, 170.) Egyes tájelemek tervezetten (pl.: emlékművek, emlékfák) – egy adott eseményre reflektálva, azt megidézve, egy térben és időben egyaránt rögzítve; avagy spontán módon (pl.: egy fa/facsoport)– utólag a tárgyhoz kapcsolódó többlettartalom, szimbolikus jelentés által válhatnak a helyi közös identitás részévé.

A következőkben Bénye karakterképző tájelemeit és mikrokörnyezeti tényezőit, valamint ezeknek a települési identitásban betöltött szerepét vizsgálom.

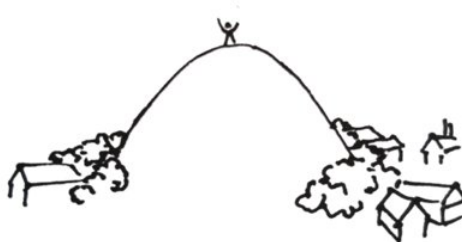
1.1. Kiterjedt, helyszínszerű tájértékek

1.1.1. Löszgyepek

Hangsúlyos karakterképző elemek a dombháton elterülő, a völgyekben fás társulásokkal körülzárt száraz löszgyepek, amelyek egyedi értékkel bírnak a község tájképi vonatkozásait illetően, tekintve, hogy a környéken kizárólag Bényére jellemző a löszgyepeknek ilyen nagymértékű és a településen belül ennyire hasonló és egységes

térbeli pozíciójú megjelenésük; s mivel ezeknek látványa a település számos különböző pontjáról és útvonaláról feltárul, fontos településképi jelentőséggel bírnak.

A dombtetőket borító löszgyepek horizontális, felülnézeti aspektusból az utcák által körülölelve a településszövetbe ékelődnek, míg vertikális értelemben kiemelkednek belőle, rájáratást nyújtva a dombok közé „süllyedő” településre illetve látványkapcsolatot képezve a térben

20. ábra: Löszgyepi kilátópont illusztrációja

szegregált részek között. (20. ábra)⁶⁶ A dombháti elhelyezkedés és akadálytalan rálátás révén a löszgyepek egyedi térélményét képezi az égbolt látótérben elfoglalt nagy hányada. (21. ábra)⁶⁷ Az árnyékot adó fák hiányában a fény állandó jelenléte, valamint az ég felé megnyíló tér, olyan kulturális ősképeket hoz elő a kollektív kulturális szombólumrendszerből, mint az Istenek lakhelye, az elvonulás helyszíne – megkülönböztetett helyszín. Ehhez társul a dombra való feljutás – mint a földi szférából való felemelkedés, majd a „földre” – a hétköznapi élet

21. ábra: A löszgyepek ég felé megnyíló térélményének illusztrációja

színtereihez való visszaereszkedés mítoszának képzete. (Szabó 2012 145.) E jelenséghez olyan térben megjelenő egymással szembenálló pólusok kapcsolódnak, mint a fent és lent, a világos és sötét, égi és földi ellentéte, ami által erősödik e két elkülönülő térrésznek két eltérő szféraként tapasztalt benyomása. A löszgyepek mindezek mellett egyedi színvilággal rendelkeznek, a horizonton találkozó száraz gyepek fakósárga, valamint az égbolt élénkkék színe markáns kontrasztot képeznek.

⁶⁶ Saját rajz

⁶⁷ Saját rajz

1.2. Helyszerű tájértékek, identitásképző tájelemek

1.2.1. Tölgyliget

Egyedülálló értéket képeznek az eredeti tatárjuharos lösztölgyes vegetáció fragmentumaként megőrződött tölgyligetek. Ezek a feltűnő látványelemet képező facsoportok esztétikai értékük mellett őrzik a mára átalakult, eredeti táj emlékét.

A tölgyliget védett, szeparált, a Dolina területére rálátást biztosító, a lombkorona által rejtett bázisként jelenik meg, ezáltal egyfajta torony, vagy bástya képzetét megelevenítve. A tölgycsoport területén tapasztalható térélmény – a szellős térsűrűség, a fa egyedek monumentalitása által a fragmentum a természet által létrehozott, olyan intim térszerveződést képez, amelynek perceptuális tapasztalata eltér a település jellemző növénytakarásaitól, így egyfajta egyedülálló „szigetet” képez azok között.

1.2.2. Kenderáztató

A településen jellemző volt a kender saját felhasználásra való termesztése (Sztodola), amelynek feldolgozásához a Bényei-patak biztosított lehetőséget – a kenderáztató a patak dolinai szakaszán, egy leválasztott ágban helyezkedett el.

A múltban a közösségi élet helyszínéül szolgáló kenderáztató napjainkra funkcióját veszítette, emlékét mindössze egy a terület helyén elhelyezkedő nádas partján elhelyezett, kéveformát idéző farakás jelzi. (21. ábra,⁶⁸ 3. fénykép)

21. ábra: Kenderáztató illusztrációja

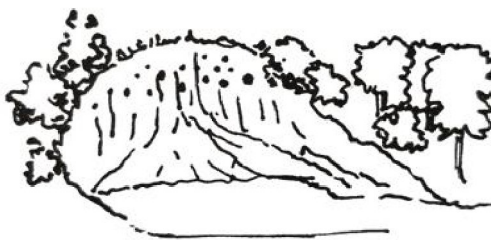
2.-3. fénykép: Kenderáztató⁶⁹

⁶⁸ Saját rajz

⁶⁹ 1. fénykép: saját fotó; 2. fénykép forrása: Fortepan.hu, adományozó: Uj Nemzedék Napilap, képszám: 118702, 1938. (A fénykép szemléltetés céljából szolgál, rajta nem Bénye látható.)

1.2.3. Dolinai löszfal

A falu legemblematisabb löszfala: a dolinai löszfal, (23. ábra)⁷⁰ amelyhez (részben közterületi elhelyezkedéséből adódóan) a helyieknek számos személyes története kötődik. A fal antropogén eredetű, a falusiak vályog helyi építési célból történő

23. ábra: Dolinai löszfal illusztrációja

felhasználására bontották meg a dombot, ami gyurgyalagoknak, partifecskéknek adott otthont.⁷¹

1.2.4. Egykori termelőszövetkezet gazdasági területei

A szocialista időszakból fennmaradt termelőszövetkezet épületei hagyományos értelemben nem tekinthetők a tájértéknek, ugyanakkor fontos részeit képezik a települési identitásnak. E napjainkra tájsebként megjelenő, funkciójukat veszített épületek, ugyan nem újultak meg, ugyanakkor környezetük továbbra is rendszeresen látogatott. Ennek okai részben elhelyezkedésükben, részben pedig a településen élők térhasználati szokásaiban gyökereznek. Az egykori TSZ Bénye települési környezetét a mezőgazdasági területekkel összekötő útvonalon, – a távozó és érkező forgalmat a határ felé elosztó és összegyűjtő tengelyút torkolatában fekszik. Tekintve, hogy a művelés alatt álló területek zöme nem monopolizált, a helyiek illetve a környéken élők tulajdonát képezik, így a művelés rendszeres elvégzése során intenzíven használt. A falu külterületének a települési szövet közelében elterülő, jelenleg romos állapotú gazdasági épületek átmenetet képeznek az épített környezet, valamint a mozaikos szerkezetű kultúrtáj között.

A funkció változásából, és ez esetben megszűnéséből adódóan a TSZ-ek jelenségéhez tartozó képzettársítások között eltérés mutatkozik a településen élő különböző generációk között. A TSZ épületek jelenségeihez kapcsolódóan, az idősebb generációk által megélt, gyakran negatív, a nosztalgia fényében keserédes képzettársítások

⁷⁰ Saját rajz

⁷¹ A löszfalak identitásra gyakorolt szerepe a továbbiakban részletezve: ld.: 1.4.2.-es fejezet

jelennek meg, míg e területek a fiatalabbak mentális térképén a felfedezés helyszínét képezik. A funkció elvesztéséből ekképpen a hely szerepének átalakulása következett.

1.2.5. Kiserdő

A települési szövetbe ékelődő, patak mentén elhelyezkedő, ulicskák által feltárt Kiserdő, a település központi tengelyének leágazásában a templom, a játszótér, és a helyi vegyeskereskedés közvetlen közelében helyezkedett el. A települési térhasználat során, organikus módon, kifejezetten gyalogos közlekedésre optimalizált ösvényei településrészek közötti kapcsolatot biztosítottak. Frekvenciált elhelyezkedéséből adódóan a község ikonikus helyszínének számított, amely tagolta az épített környezetet, és jelenleg is közvetlen közterületi vízparti kapcsolatot biztosít. Egy 2021-es beruházásnak köszönhetően itt épült fel Bénye bölcsődéje, amely a kiserdő kivágását és a gyalogutak megszüntetését eredményezte.

A természet és épített környezet efféle egymásba olvadása összemosza az emberi és természeti környezet határait, ezáltal strukturálja a teret, inhomogén környezetet létrehozva.

1.3. Pont- vagy objektumszerű karakterképző tájelemek

1.3.1. Öreg eperfa

Egyedi látványelemek közül Bénye fontos és unikális értéke a Dolinában álló szoliter öreg eperfa, (24. ábra)⁷² amely szerves részét képezi ennek, a közösség számára fontos gyülekezési és rekreációs szerepkört betöltő helyszínnek.

A famatuzsálemek egyrészt impozáns meretüknél, másrészt koruknál fogva uralkodó jelenséggént a landmarkokhoz hasonlóan a "természet obeliszkjeiként"

kijelölnek egy helyet, tájékozódási pontot megbontva ezzel a tér homogenitását, így gyakran az általuk kijelölt hely (a téri kontextustól függően) nélkülük nem értelmezhető, a jelentős hiányuk, vagy emlékük továbbra is meghatározza a helyet. Az idős fa, mint a természetnek az emberi élet léptékein túlmutató jelenléte egy adott

24. ábra: Az öreg eperfa
illusztrációja

---

⁷² Saját rajz

helyszínen, generációkon keresztül gyökeresedik meg a köztudatban, így étrehozva egyfajta állandósult képzettársítást hely és „objektum” között. Ebből adódóan az idős fa értelmezhető az állandóság, valamint „családfa” jelképeként is.

1.4. Rendszeresen ismétlődő karakteralkotó tájelemek

Az alábbiakban tárgyalt visszatérő elemek, a település autentikus térhasználati szokásainak lenyomatai.

1.4.1. Telekvégi kapuk

A telkek végében a patakra, vagy a szabadba nyíló kiskapuk közvetlen kapcsolatot teremtenek a természettel, amelynek korlátlan elérése által bizonyos módon az udvari környezetbe emelve azt összemosza antropogén és természeti környezet határait.

Ennek köszönhetően megvalósul a természet tapasztalatának egyfajta személyes, privát élménye. Az utcafronti bejárattal szemben alternatív kapcsolatot (szükség esetén menekülési útvonalat) biztosít a nem nyilvános világ felé. A ház és a telek ekképpen a nyilvános és a privát szféra között helyezkedik el.

1.4.2. Lőszfalak és kivájt pincék

A településen hol visszatérő motívumként, hol pedig folytonos térfalként megjelenő lőszfalak képezik Bénye egyedi településképi karakterének egyik legfontosabb szegmensét. Ezek az antropogén eredetű formák szorosan kapcsolódnak az itt élők identitásához. A

25. ábra: Lőszfalba vájt pince
illusztrációja

telkek hátsó lezárását és egyben térfalat képező lőszfalakba vájt pincék (25. ábra)⁷³ visszatérő motívumként jellegzetes karakterképző elemek. Különlegességüket adja, hogy gyakran a telek szintjétől magasabban, esetenként létrával megközelíthető magasságban helyezkedtek el; – ennek oka a talaj rétegzettsége, amelynek szintenként eltérő állaga és stabilitása nem minden szinten tette lehetővé a pinceüregek kialakítását. (Sztodola szóbeli közlés 2023) A lőszfalak közvetlen kapcsolatot teremtenek a földdel, szemmagasságba emelve azt. A talaj rétegeiben őrzött földtani, olykor kulturális emlékek feltárulása beemeli a letűnt korokat a jelenbe – ilyen gyakran megmutatkozó

---

⁷³ Saját rajz

földtani zárványok és emlékek a löszcsigák, valamint az ún. löszbabák (mészkonkréciók).

Ismert mondat volt a Bényeiek körében hogy „felviszem a pincébe” (Sztodola szóbeli közlés 2023) – mindez utal arra, hogy ez a rendhagyó kialakítás és a hozzá kötődő rendszeres használat során rögzülő benyomások, eltérve a környező településektől, identitásképző hatással bír.

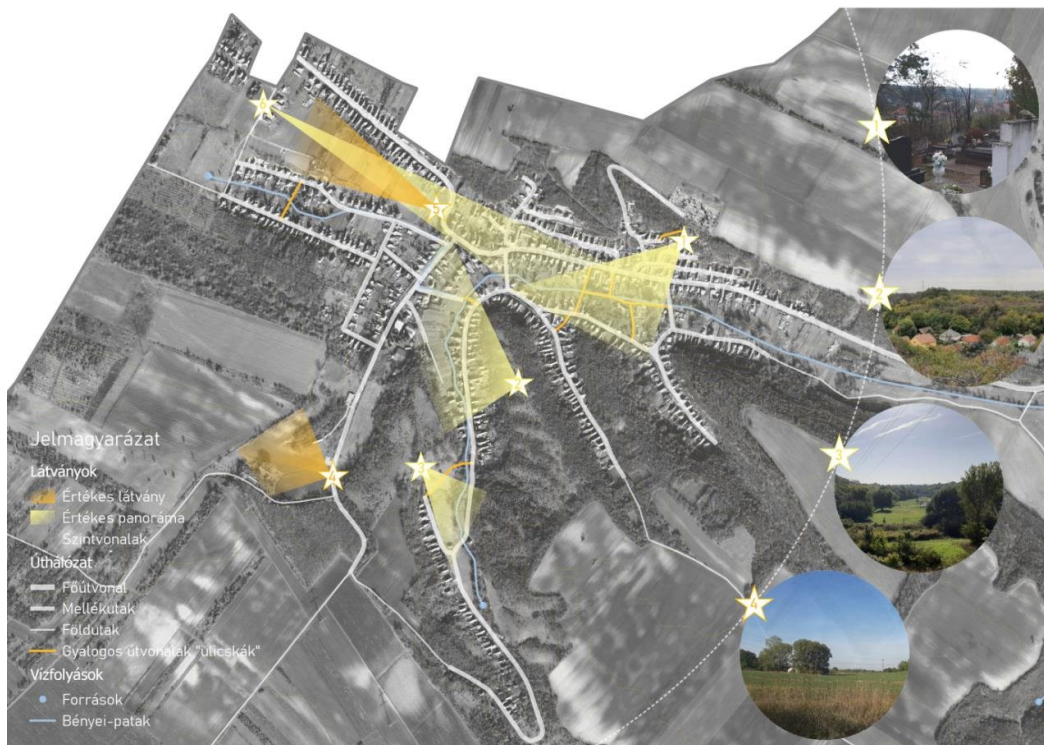
26. ábra: Lösscsigák és löszbabák⁷⁴

---

⁷⁴ Kivágott képek forrása: <http://www.kisszekely.hu/termeszeti-orokseg/>

2. Jellegzetes látványok

Az unikális településképi lényegi, a térélményt meghatározó tényezői az egyes látványok és látványkapcsolatok. Bényén a markáns domborzati tényezők által tagolt tér izgalmas és változatos átlátásokat hoz létre.

12. térkép: Értékes látványkapcsolatok Bénye települési környezetében⁷⁵

A horizontvonal látókísban történő elhelyezkedése befolyásolja az egyénben kialakuló benyomást. A látókísban felül elhelyezkedő horizont, semleges, egynemű, unalmas, esetleg túl nagy léptékű környezet esetében az ég felé vezeti a tekintetet, míg egy tagolt, emberi léptékű térszerveződés esetében ingergazdag benyomást, részletezett látványt eredményez. A panoráma, azaz a kilátás, avagy alacsonyabb térszínre való rálátás az embert kitüntetett pozícióba helyezi, kiemelve őt megszokott „léptékéből” – az így feltárolt látványok belátást engednek olyan helyekre, amelyek a természetes perspektíva előtt rejtve maradnak.

A horizontvonal szemmagassághoz közeli elhelyezkedésében tapasztalható perceptuális lenyomatok minőségében a látóhatáron megynülő termélység, annak változásai, ritmikussága játszik fontos szerepet. A termélység gyakori változása sokoldalú, érdekes térélményt hoz létre.

⁷⁵ Saját ábra, alaptérkép: Google satellite

IV. Vizsgálati eredmények

Bénye települési identitásának vizsgálata során

- I. a térségi vizsgálat keretein belül a térségi szerepének elemzése által körvonalazódtak a táji kontextusban értelmezett morfológiai sajátosságai, valamint jelenlegi térségi pozíciója;
- II. települési környezet vizsgálata során megállapításra kerültek az esszenciális karakteralkotó morfológiai tényezők, valamint ezek formavilágából, térbeli elhelyezkedéséből adódó jellegzetességek és hatásaik, perceptuális lenyomataik;
- III. mikrokörnyezeti léptékben meghatározásra kerültek a legfontosabb identitásképző egyedi tájelemek és unikális értékek, valamint ezeknek a közösség életében betöltött szerepeik, és az általuk realizálódó képzettársítások.

E vizsgálatok során a következő eredmények fogalmazódtak meg:

- I. Bénye térségben betöltött szerepe a környező városok befolyásának valamint a társadalmi változások hatására elsősorban a lakófunkcióra, másodsorban a rekreációs funkcióra redukálódott. A környező települések – nagyobb városok, illetve a hasonló karakterű környező falvak viszonylatában egyaránt az otthon, mint egyfajta biztonságos bázis, „origó” rendeltetését tölti be. Mindez egyértelműen kifejezi a község „alvó falu” identitását.
- II. A település legmeghatározóbb egyedi településszerkezeti jellegzetességeit képezik: a dombháti elhelyezkedésükből adódóan a települési élettértől elkülönülve külön szférát alkotó löszgyepek; az épített környezetet – a „tömböket” feltáró ulicskák hálózatai; a völgyekbe húzódó, vízrajz-szerű úthálózat védett elhelyezkedésű, határba vezető vonalai; a zárt és nyílt növényzet alkotta térformák ellentéte; és a löszfalak, valamint általuk kialakult közvetlen kapcsolat a földdel.
- III. A település szövetének homogenitását bizonyos értelemben megtörik az egyes kiemelt jelentőségű, a tájnak és a településképnak szerves részét képező, karakteralkotó és/vagy kulturális emlékek, ikonikus tájelemek, tájértékek, valamint az ezeket felsorakoztató helyszínek, amelyek ekképpen a települési identitás térbeli megnyilvánulásainak tekinthetők.

V. Fejlesztési javaslatok

A következőkben a fejlesztési javaslatoknak a megállapítások alapján megfogalmazott koncepcióit vázolom fel a három (térégi-táji, települési és mikrokörnyezeti léptékben).

1. Javasolt térégi-táji léptékű fejlesztések

A térégi-táji léptékű települési identitás fejlesztési javaslatának megfogalmazása során Bénye olyan térégi pozicionálására törekszem, amely egyszerre őrzi és hangsúlyozza azon szerep lényegét, amellyel jelenleg is rendelkezik és mozdít elő változásokat e szerepből adódó negatív hatások terén.

A közelmúltban olyan, a települést jellemző tendenciák, mint az előregedő társadalom, változást mutatnak. A budapesti és a főváros környéki települések ingatlanár-növekedésének következményeként kialakuló dezurbanizációs folyamatok eredményeképp az agglomeráció terjeszkedése várható, amely jó eséllyel Bényét is fókuszba helyezi a benne rejlő kedvező potenciáloknak (természeti környezet, csend, nyugalom, tiszte levegő, városok által biztosított szolgáltatások közelsége) köszönhetően. Az előregedő társadalomnak, illetve a település népességének hirtelen növekedése – különös módon két olyan ellentétes hatás, amelyek egyszerre veszélyeztetik (utóbbi különösképp a településszerkezetből adódó imitációságból adódóan) ⁷⁶ a település fejlődését. Mindez kihívást jelent és mérlegelést kíván e két ellentétes irányú folyamat mérsékelése és a közöttük létrehozható egyensúly megteremtésére vonatkozóan.

Az „alvó falu” minősége által Bénye térégi szerepét elsősorban az otthonnal azonosíthatjuk, másfelől mindezt a csendes, védett, nyugodt jelzőkkel egészíthetjük ki. Ez kedvező adottságokat mutat - e tulajdonságok egyben Bénye vonzerejét is jelentik a helyiek és a potenciális lakosok körében egyaránt. További előnyt képez az „otthon” szerep tekintetében Budapest közelsége, ami által az otthont jelentő, autentikus falusi, már-már bukolikus környezet mellett könnyedén és gyorsan elérhető, ellentétes igényeket kiszolgáló lehetőségek pólusa: a főváros és az általa biztosított ingergazdag kulturális környezet. Ugyanakkor megjelennek az „alvó falu” jellegből adódó olyan

---

⁷⁶ Ld. II./2.1.

problémák, mint 1. a felbomló közösség; 2. a tartalmak kimosódása a települési szövetből, az egyes, mindennapi térhasználat által elkerült és felszínesen ismert kulturális lenyomatokat őrző településrészek kollektív feledése által; illetve 3. mindennapok során a településen eltöltött kevés minőségi idő, aminek következtében és a lehetőségek hiányában a lakosok kulturális igényeiket máshol elégítik ki.

E problémára reflektálva olyan településfejlesztési eszközöket javaslok, amelyek kiegészítik az „otthon” szerepét, ugyanakkor nem lépnek annak helyébe. Térségi léptékben e javaslatok főként az olyan Bénye identitását érintő jövőbeli beruházási és fejlesztési irányokra vonatkoznak, amelyek a települési környezetre is hatást gyakorolnak, kiemelve ezzel Bénye szerepét, ugyanakkor meghagyják annak jelenlegi, autentikus arculatát. Ilyen irányzott javaslat egy termelői közösség és piac, egy (a település terelésének mérsékelése céljából) külterületen, (természetvédelmi megfontolásból) kultúrtáji környezetben megvalósítható rendezvényhelyszín illetve korlátozott számú, kizárólag napközben üzemelő,⁷⁷ kisebb vendéglátóegység létrehozása. Mindezek potenciálisan 1. növelik Bénye önállóságát és ezzel együtt csökkentik a szomszédos településeknek való kiszolgáltatottságát kulturális és gazdasági értelemben egyaránt; 2. előmozdítják a térségi kapcsolatok fejlődését; 3. segítik települési identitást meghatározó borkultúra fejlődését. Ezek a beavatkozások egyrészt időszakos, másrészt kismértékű terhelést jelentenek a falu számára, – tekintve, hogy a termelői közösség koncepciójának szereplői a hétköznapiakban elsősorban a helyi és környéki lakosok, illetve a megfelelően elhelyezett rendezvényhelyszín és vendéglátói egység(ek) nem bírnak olyan hatással, amely veszélyeztetné a település nyugalma. E fejlesztések számára ideális helyszínt jelentene a felújított, külső jegyeiben eredeti gazdasági karakterét megőrző ám (a karakterképzés jegyében) finom kortárs építészeti megoldásokkal kombinált, TSZ épületeiben, valamint annak gazdasági területei, é – így ezeknek a területeknek a fejlesztési elképzelésem részét képezik.

---

⁷⁷ Itt olyan vendéglátó egységek létrehozását értem, mint egy étterem, kávézó stb., elhatárolódok az olyan nagyberuházásoktól, mint egy szálloda, vagy szórakozóhely – ez utóbbihoz hasonló léptékű fejlesztéseknek, és ezek szerepének nem látom létjogosultságát a településen.

2. Javasolt települési léptékű fejlesztések

A települési léptékben megállapított, kiemelt jelentőséggel bíró, karakteralkotó szegmensek⁷⁸ hangsúlyozása, kiemelése révén elérhető⁷⁹ a percepciónak, mint látvány- és térélmény hatásának a tudatosság szintjére emelése és ezáltal a közösség identitásában való rögzülése. Mindezek alapján átfogó célként olyan helyek és útvonalak hálózatának kialakítását javaslom, amelyek létrehozzák térben a község identitásának szövetét – olyan közeget, amelyben megvalósul az „én most itt járok” élménye. Ennek az átfogó célnak a részeként a következő specifikus célokként a különböző karakteralkotó szegmensek kiemelésére vonatkozó elképzelések körvonalazódnak.

2.1. A gyalogutakat érintő változtatások

Javasolt a települési gyalogos közlekedés vérkeringését biztosító autentikus gyalogos hálózat: „ulicskarendszer” létrehozása az új, beépítésre szánt lakóövezetekben, helyreállítása az ikonikus Kiserdő területén és kiemelése a települési szövetben. Az ulicskák kiemelése megvalósítható a burkolatot képző beton járdakövek egy-egy darabjának lábnyom formára öntött beton tipegővel való helyettesítése, valamint a burkolat nélküli gyalogutak esetében ez utóbbiak⁸⁰ lefektetése által. Ez a megoldás egységes arculatot biztosít a burkolat nélküli ulicskák között. Hatása fokozható a tipegőkövek egységes, markáns színezése által. A gyalogösvények térbeli, vertikális – intenzívebb térhasználati élményt nyújtó hangsúlyozásának módjaként a gyalogutak és teresedések találkozásainál, land art minőségben megalkotott kapuk elhelyezését javaslom, amelyek erősítik a terek inhomogenitásának tapasztalatát, a megérkezés élményét, illetve organikus színek és anyagok felhasználása révén harmonikus egységet képez környezetével. Ezek mellett illeszkedik a falusi környezet kisebb méretű

---

⁷⁸ löszfalak, ulicskák, stb.

⁷⁹Egy-egy, a benyomások szintjén markánsan megjelenő, ám kismértékű térbeli beavatkozást igénylő változtatások által is jelentős hatás érhető el a települési identításban – elgondolható, például hogyha egy településrészen minden kerítést pirosra festenek, az olyan markáns arculatot ad az adott területnek, ami által potenciálisan megteremtődik az „Én a piros kerítéses negyedben élek” élménye, amely egy olyan meghatározottságot ad, amely segít intuitív módon felfogni és egyszerűen kifejezni önmagunk pozicionálását. Amennyiben a kerítések pirosra festésének léteznek kulturális előzményei, pl. Kínai negyed, vagy mert az ott élők hiedelemvilágában a piros szín szerencsét hozó szereppel bírt, akkor egyfajta kulturális lenyomat kiemelése által egyfajta híd képződött a múlt és a jelen identitásának rétegei között.

⁸⁰ egy-egy lábnyom formájú tipegőkő

elemeinek és tereinek a léptékéhez, valamint a domborzati viszonyok által összenyomott tér révén a táj képének erőteljes részletezettségéhez.

2.2. Zöldinfrastruktúra a települési környezetben

Habár a közterületeken nem szignifikáns a tervezett, reprezentatív kiültetések jelenléte, kialakításuk által növelhető a településkép esztétikai értéke az intenzíven használt, a község centrumát, központi tengelyét képző területeken. Növényválasztás tekintetében javasolt a település természetes növényállományának épített környezetbe történő beemelése, amely amellet, hogy a helyi körülményekhez való könnyebb akklimatizációnak köszönhetően potenciálisan extenzív fenntartás mellett is képes reprezentatív minőséget képviselni, identitást elmélyítő hatással bír a helyi természetes és kultúrnövényzet megismerése, mindennapi tapasztalása által.

Az értékes látványkapcsolatok, illetve a löszfalak és a domborzati jelleg látványának megőrzése végett nem javasolt a teret fenti irányban limitáló és így az ezekre való rálátást akadályozó utcafásítás. Mindezeknek megfelelően, a közterületi teresedések fásítására javasolt fa- és cserjefajok, valamint vadvirágos ágyás, útszegély, vagy rézsű kialakításához javasolt lágyszárú fajok:

 szoliternek	Morus alba, Quercus robur, Prunus armeniaca, Crataegus monogyna, Euonymus europaeus, Tilia cordata
 fa- és bokorcsoport képzésére	<i>Prunus armeniaca</i>,⁸¹ <i>Acer campestre</i>, <i>Crataegus monogyna</i>, <i>Euonymus europaeus</i>, <i>Euonymus verrucosus</i> <i>Rhamnus cathartica</i>, <i>Ligustrum vulgare</i>, <i>Cornus sanguinea</i>, <i>Ribes uva-crispa</i>, <i>Rubus idaeus</i>
 térhatároló sövénynek	<i>Euonymus europaeus</i>, <i>Euonymus verrucosus</i> <i>Rhamnus cathartica</i>, <i>Ligustrum vulgare</i>, <i>Cornus sanguinea</i>
 virágágyakba	<i>Silene alba</i>, <i>Cichorium intybus</i>, <i>Nigella arvensis</i>, <i>Nonea pulla</i>, <i>Scabiosa ochroleuca</i>, <i>Salvia austriaca</i>, <i>Salvia nemorosa</i>, <i>Verbascum phoeniceum</i>, <i>Centaurea jacea</i>, <i>Ranunculus acris</i>, <i>Stipa capillata</i>, <i>Lithospermum purpureocaeruleum</i>
 rézsűmegkötésre	<i>Barbarum lycium</i>, <i>Prunus spinosa</i>, <i>Rubus caesius</i>

⁸¹ A leeső termések szemetelése végett a közlekedőfelületektől legalább egy kifejlett példány koronasugárnyi távolságában elhelyezve.

2.3. Új építési övezetek településszerkezeti javaslatok

A település nyugati részén húzódó Harcvölgyben, valamint a keleti részén a Fő út vonala mentén újonnan kijelölt lakóövezetek területén javasolt az unikális településszövet és térszerkezet megőrzése, valamint létrehozása – illeszkedve az adott településrész morfológiai adottságaihoz.

13. térkép: Bénye tervezett lakóövezetei⁸²

2.3.3. Harcvölgy és Újtelep közötti lejtős rész⁸³

A terület a települési környezetben megőrződött autentikus, mozaikos tájszerkezetű, zártkerti telekstruktúra, valamint ennek feltáruló, unikális látványának védelme szempontjából beépítésre nem javasolt.

27. ábra: A Harcvölgy és Újtelep által közrefogott tervezett lakóövezetek

⁸² Saját ábra, TSZT 2004 alapján, alaptérkép: Google Satellite

⁸³ 27. ábra: saját ábra, alaptérkép: Google Satellite

2.3.4. Északi, Temető menti területek⁸⁴

A település terjeszkedése a Templom-hegyen történő északi irányú terjeszkedése nem javasolt. A jelenlegi növényzet irtásával a terület, valamint az alatta húzódó településrész a talajerózió által veszélyeztetetté válik, így növelve az időjárási változások eredményezte kiszámíthatatlan csapadékeloszlás és az esetlegesen előforduló villámárvizek által okozott károk előfordulásának

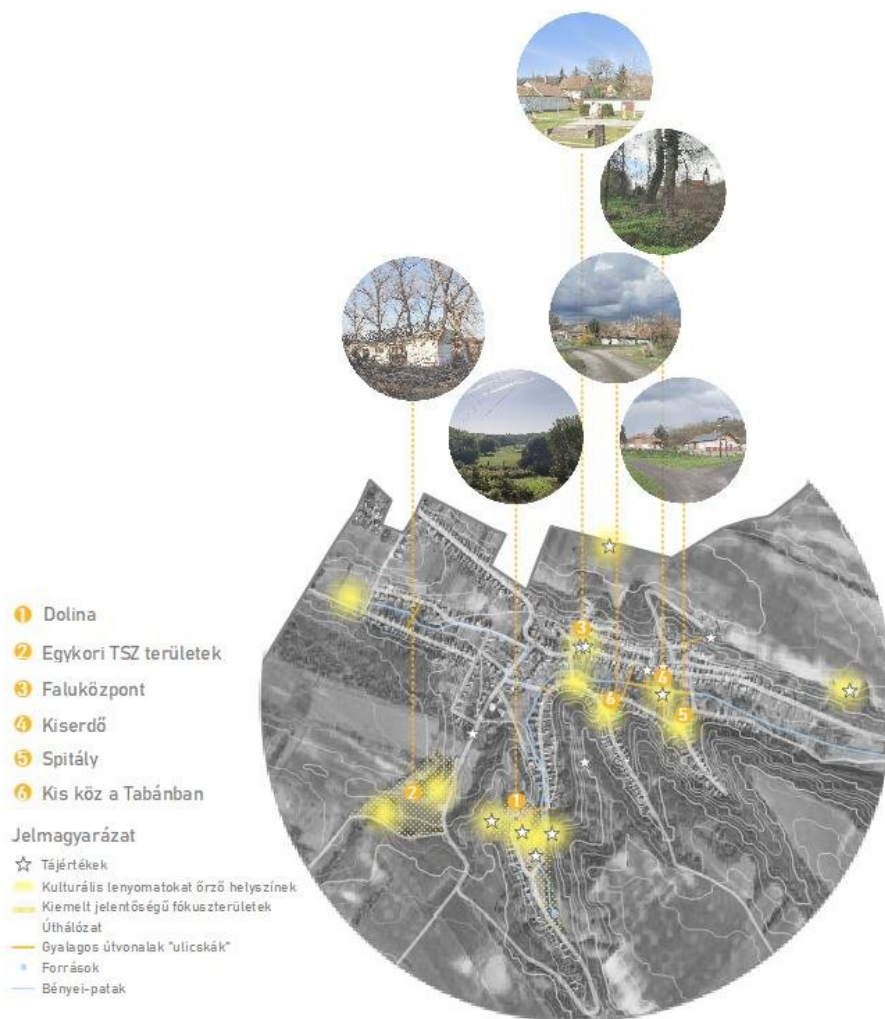
28. ábra: A tememplom-hegyi tervezett lakóövezetek

valószínűségét. Problémát jelent ezen felül, hogy a terület egyes részei a múltban temetkezési funkciót láttak el. (Sztodola szóbeli közlés 2023)

3. Javasolt mikrokörnyezeti fejlesztések

A mikrokörnyezeti léptékű fejlesztési koncepciója a település egyes kulturális szempontból kiemelt és frekvenciált útvonalak mentén elhelyezkedő helyszíneinek eltérő „helyspecifikus” javaslatokra tagolódik. Ennek megfelelően kerültek meghatározásra az egyes fókuszterületek, mint a javasolt beavatkozások helyszínei. E változtatások célja az egyes helyek esszenciájára történő térbeli reflektálás, a múlt értékeinek jelenbe történő transzformálása és a kulturális örökség kortárs megelevenítése által.

⁸⁴ 27. ábra: saját ábra, alaptérkép: Google Satellite

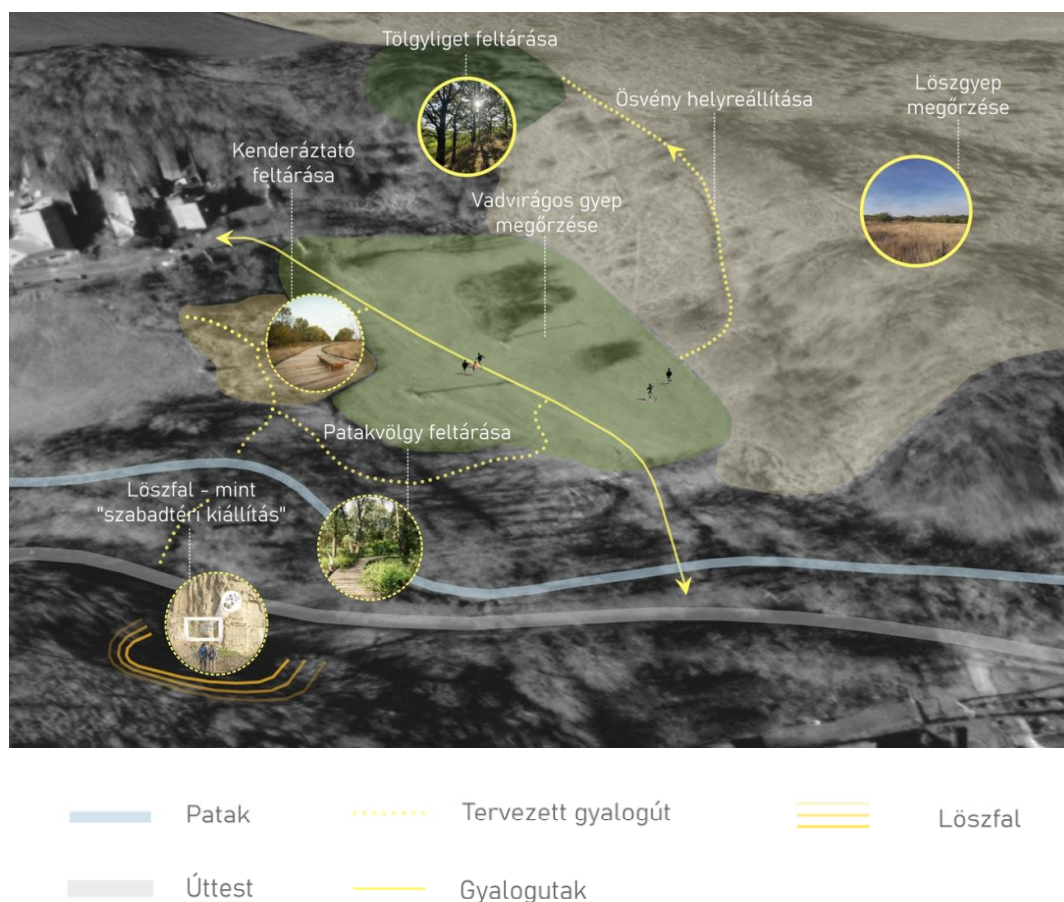

14. térkép: Bénye települési identitásának legfontosabb lenyomatait összesítő térkép⁸⁵

1.1. Dolina (Lomen-völgy)

A Dolina koncepcióterve a helyszínen található identitásképző tájértékek fókuszba emelését, tapasztalásuk élménnyé mélyítésének megvalósítását célozza. Ezeknek az objektumoknak, mint a hely esszenciális jelenségeinek útvonalakra fűzése, valamint a környezetük kiemelő, hangsúlyképző célból történő átalakítása révén. (29. ábra)

⁸⁵ Saját ábra, alaptérkép: Google Satellite

29. ábra: A Dolina fejlesztési koncepciója⁸⁶

Lőszgyep

A lőszgyep teljes területének ösvényekkel való feltárása várhatóan látogatottságának növekedését eredményezné, ebből adódóan elveszítené természetességét, misztikumát, meditatív szerepét, így ennek megvalósítását nem javaslom. Ugyanakkor javasolt a tölgyligetnek a közhasználatba történő bevonása,(30. ábra)⁸⁷ és annak közvetlen szomszédságában heverő, vagy napozó

funkciót betöltő kültéri fabútorzat elhelyezése, amely a

30. ábra: A tölgyligettel kapcsolatos létrehozó útvonal látványterve

⁸⁶ Saját ábra, alaptérkép: Google Satellite

⁸⁷ Saját ábra, saját fénykép alapján

tekintetet az ég felé fordítva felhő és csillagnéző állomást hoz létre és amely ezáltal egy személyes beszélgetések helyszínéül szolgáló, rekreációs funkcióval rendelkező , intim léptékű közösségi helyet teremti.

Tölgyliget

A helyszín megközelítésének biztosítása, a helyreállításra szoruló, dombhátra vezető útvonal végpontjaként bekapcsolja a ligetet a település gyalogos útvonalainak hálózatába, ezzel új célpontot képez. A facsoport, mint egy „torony” képzetének meghatározottságait viselő, a térre impozáns rálátást engedő, védett, biztonságot nyújtó terület – tértapasztalati jellegzetességeinek intenzitása növelhető egy kisebb (kb. 6 főnek kényelmes helyet biztosító) terasz elhelyezésével, amely tiszta, akadálytalan panorámát eredményez. A hely kültéri berendezési tárgyait emellett ülőalkalmatosságok, szemetesek, asztalok, fára erősített hinták képezik.

Kenderáztató

Az egykori kenderáztató területén elterülő nádas pallókkal történő feltárása testközelbe hozza a helyszínt. Az útvonalon elhelyezett kis térképzések, kültéri padokkal, asztalokkal ellátott „stégek” használata által újra bekapcsolható a helyszín a közösség vérkeringésébe.

Patakpart

A jól tagolt, izgalmas morfológiájú patakmederben egy vízi-erdei, felnőttek számára is kialakított, bunkerekkel, zugokkal rendelkező játszótér kialakítását javaslom. (31-32. ábra)

31-32. ábra: A dolinai patak völgy koncepciója⁸⁸

⁸⁸ Saját ábrák, saját fényképek alapján

Löszfal

A löszfal a földdel való közvetlen kapcsolatnak egyfajta platformja. E jellegzetes hatás kifejezésére és tapasztalatának élményszerűvé alakítására, egy a löszfalon, mint egyfajta vásznon, a talaj különböző rétegeinek színei és a löszbabák által kirajzolt képnek a keretbe foglalása által létrehozott, „szabadtéri kiállítást” idéző megjelenítését javaslom. (33. ábra)⁸⁹

33. ábra: A löszfal koncepciójának látványterve

1.2. Egykori TSZ gazdaság területei⁹⁰

A termelőszövetkezet egykori területeinek fejlesztése által egy új, külterületi szabadidős helyszín és központ létrehozását javaslom, amely termelői piac, vásár- és rendezvényhelyszín, valamint egy vendéglátóegység – étterem funkcióját tölti be, valamint szabadon látogatható kertje rekreációs célokra és helyi ehető, vadon termő, gyógy- és fűszernövények bemutatására szolgál.

1.3. Faluközpont

Javasolt a Polgármesteri Hivatal telkének kihasználtságának növelése új funkciók elhelyezése által. E terület a falu központi funkciói látja el, valamint itt található a legforgalmasabb tömegközlekedési kapcsolatot biztosító buszmegálló, így látványa és szerepe kiemelten fontos a települési identitás szempontjából. A tér jelenleg kizárólag reprezentatív funkciót lát el. Központi, fókuszképző objektumát a falu úratelepítése végezt, annak alapítójának tekinthető Fáy Mihály emlékére avatott megmunkálatlan kőszobor, amely kiemelésének céljából két nyírt tuja szolgál háttérül. A területnek e központi motívuma körül javasolt az üres tér autentikus fajokat alkalmazó növénykiültetésekkel történő tagolása: szőlőlugas és 2-3 egyedből álló barackliget létrehozása, megfelelően elhelyezett szabadtéri bútorokkal – ülőhelyekkel, asztalokkal.

⁸⁹ Saját ábra, saját fénykép alapján

⁹⁰ A TSZ területek jelenleg magántulajdont képviselnek, így a fejlesztésükre vonatkozó javaslatok megvalósítása ebben a fázisban nem lehetséges, mindössze a helyszín rekultivációjának egy lehetséges, ideális irányát határozzák meg.

A helyszín esztétikai és kulturális színvonala emelhető egy a település domborzati formáit, morfológiai jegyeit – útjait, vízfolyásait művészi módon megjelenítő, bejárható, az „ötujjas kesztyű” formáját asszociatív módon megjelenítő makett-szerű terepformálás, „térbeli mind map” kialakításával.

4.- 7. fénykép: Példák a világból a domborzati adottságok művészi, térbeli megformálására⁹¹

Emellett célszerű egy (legjobb esetben többprofilú) vendéglátóegység – kereskedelmi rendeltetéssel kiegészülő cukrászda és kávézó elhelyezése, amely helyet és ezáltal lehetőséget kínál a közösségen belüli kapcsolatok létrehozására, ápolására.

1.4. Egykori kiserdő és a Spitály

A Spitály területén a hármas útelágazódás által közrefogott tér közepén javasolt egy fókuszalkotó landmark – elhelyezése, (34. ábra)⁹² amely művészi minőségben reflektál a helynek település életében betöltött eredeti, egészségügyi ellátó szerepére. Az úthálózati csomóponti elhelyezkedés kiemeli a tereptárgyat, aminek köszönhetően erősebb benyomás érhető el általa. (Lynch 1990 81.)

34. ábra: Landmark koncepciója a Spitályban

A kiserdő területén a lehetőségeknek megfelelően javasolt az eredeti erdei karakter helyreállítása – az elbontott ulicskák újrafektetése, a kivágott Populus egyedek

⁹¹ A képeken látható: 4. Mosbach Paysagsites – Museum Park, Lens, Franciaország, 2014, forrás: Pinterest.com; 5. Barry Howard & Associates – Mississippi River Museum’s Park, Mud Island Memphis, USA, forrás: Pinterest.com; 6. ENOTA – Central Park, Koper, Szlovénia, 2018., forrás: ArchDaily.com; 7. Gilles Brusset – L’enfance du pli, Geneva, Svájc, 2017., forrás: Landezine.com

⁹² Saját ábra, saját fénykép alapján

utánpótlása,⁹³ illetve honos, a kistájra jellemző növényfajok alkalmazásával történő erdőkert kialakítása. A kedvező vízparti elhelyezkedés révén javasolt közvetlen kapcsolat kialakítása a patakkal.

1.5. Kis köz a Tabánban

A Szabó Dezső utca és a róla leváló, a falu központja felé vezető ulicska találkozásában kialakult kis teresedés egykor közkútnak és itatónak helyet adva fontos közösségi találkozópontként szolgált. Szintén e pontból vezet egy másik gyalogút a dombtetőre, amely egykor a „Régi kertek” településrész felhagyott kertjeivel biztosított kapcsolatot, valamint egykor fatemplom és temető helyezkedett el itt. (Sztodola szóbeli közlés 2023) E helyszín kis méreteinek megfelelően, valamint az itt elterülő háztelkek és az úttest akadálytalan kapcsolatának biztosítása érdekében minimális mértékű beavatkozások valósíthatók meg.

A kis területen a víznek vályú, esőkert vagy terepformálás által történő közvetett megjelenítését, padok elhelyezését javaslom, ekképpen reflektálva a helyszín egykori szerepére, illetve újrateremtve annak találkozóponthoz jellegét.

---

⁹³ A viharkár és balesetek elkerülése végett helyettesíthetők más keményfájú, őshonos és nem tájidegen vízparti fafajokkal. (Pl.: *Faxinus* sp., *Alnus* sp.)

Összegzés

Szakdolgozatomban a települési identitás megjelenési formáit vizsgáltam három különböző léptékű perspektívából. A tanulmány során felvázolt módszer egyfajta mintául szolgál a települési identitás általános feltárására. A három léptékben történő elemzés során a települési identitás három fundamentális rétegét megragadva törekedtem olyan átfogó képet nyújtani egy adott település identitásáról, amely képes alapot kínálni hozzásegíteni a települési környezetünk és identitásunk kölcsönhatásainak megértéséhez, valamint biztosítja annak szerepét a településtervezési folyamatokban. A települési identitásban, mint tervezési szempontban, olyan eszközt ismerhetünk fel, amely a helyszínek tapasztalatát személyes élménnyé változtatva növeli a helyhez való kötődés potenciálját, így pozitív ellenpólust képez a sablonszerű, unikális karakter nélküli települési környezet arctalanságával, a „lecserélhető, hiszen máshol is megtalálható” élményével szemben. A fejlesztési javaslatokban megfogalmazott, frekvenciát, kiemelt szerepkörrel bíró útvonalakon és területeken elhelyezett, az adott hely szellemére, annak esszenciális tulajdonságaira reflektáló, valamint azokat reprezentáló téri elemek élményszerű tapasztalatai, az emberi jelenlétet vonzva potenciálisan elmélyítik az új lakosok számára a helyszínekhez való kötődést, míg a helyiek számára felelevenítik a kimosódott tartalmakat, történeteket. Mindezek által megvalósul az „eleven települési identitás”, amely eredményeként a múltnak és jövőnek, az értékőrzésnek és értékkeremtésnek egy olyan egyensúlya jön létre, ami révén a térben rejlő, megjelenített, vagy kihangsúlyozott tartalmakat a tősgyökeres és az új lakosok⁹⁴ egyaránt internalizálni tudják, és ami ezáltal képes megteremteni identitásuk kapcsolódási közegét.

E folyamatok hozzásegítenek ahhoz, hogy lakóhelyünket és a benne megélt tértapasztalatokat ne csupán objektív minőségben szemléljük, hanem mint otthonunkat, amely a települések egyes jellegzetes tértapasztalatai alapján rögzült benyomások és a bennük megélt történetek által, énfogalmunkat és egyben identitásunkat alakító tényezőként a részünket képezi.

---

⁹⁴ a múlt generációi és a jövő nemzedékei

IRODALOMJEGYZÉK

Antalfai Márta (2007): Személyiség és archetípusok Jung analitikus pszichológiájában. In: *Vázlatok a személyiségről*. (Gyöngyösiné Kiss Enikő - Oláh Attila szerk.) Ú.M.K. Budapest. 166-190. o. Letöltés dátuma: 2023. 06. 19. forrás: http://www.antalfaimarta.hu/olvashato_irodalom/jung.pdf

Batár Attila (2005): *Láthatatlan építészet*. Ab Ovo

Dövényi Zoltán (2010): *Magyarország kistájainak katasztere*. Budapest. MTA Földrajztudományi kutatóintézet

Düll Andrea (2009): *A környezetpszichológia alapkérdései*. Budapest. L'Hartmann

Gehl, Jan (2014): *Élhető városok*. TERC

Lynch, Kevin (1990): *The image of the city*. The M.I.T. Press
https://www.miguelangelmartinez.net/IMG/pdf/1960_Kevin_Lynch_The_Image_of_The_City_book.pdf

Meggyesi Tamás (2008): *Települési kultúráink*. TERC

Pogány Frigyes (1976): *A szép emberi környezet*. Gondolat

Schmotzer András – **Vidra** Tamás (1998): Flórákutatás a Monor-Irsai-dombság löszvidékén. *KITAIBELA* III. évf. 2. szám pp.: 321–328. Debrecen. Letöltés dátuma: 2023. 09. 06. forrás: https://kitaibelia.unideb.hu/articles/Kitaibelia_vol32_p321-328.pdf

Tankó Károly (2009): *Régészeti kutatások Magyarországon*. Magyar Nemzeti Múzeum régészeti adatbázisa. 149. o. Letöltés dátuma: 2023. 11. 05. forrás: <https://archeodatabase.hnm.hu/hu/download/17282/file/4b3bfa92-1fc9-4415-a62a-c8884fcd8579?type=pdf>

Bénye község hivatalos honlapja (2023), Bénye község története, Sztodola Mihály leírása
https://www.benye.hu/cikk/benye_kozseg_tortenete

Bénye szabályozási terv (**SZT**), A.D.U. Építész Iroda Kft., 2004.
https://www.benye.hu/fajl/szabalyozasi_terv_belterulet

Bénye Településképi Arculati Kézikönyv (**TAK**) (2017). A.D.U. Építész Iroda Kft. Letöltés dátuma: 2023. 11. 05. forrás: https://www.benye.hu/fajl/telepuleskepi_arculati_kezikonyv2

Bénye településszerkezeti terv (**TSZT**), A.D.U. Építész Iroda Kft., 2004.
https://www.benye.hu/fajl/szerkezeti_terv_belterulet

Központi Statisztikai Hivatal (KSH) (2023), Helységnévtár, Bénye
https://www.ksh.hu/apps/hntr.telepules?p_lang=HU&p_id=25098

Tápió Natúrpark hivatalos honlapja (2023) <https://tapionaturpark.hu/tura-a-so-uton/>

Természetvédelmi Információs Rendszer (TIR) (2023)
[https://web.okir.hu/hu/tart/index/234/Interaktiv természetvédelmi terkep](https://web.okir.hu/hu/tart/index/234/Interaktiv_termeszetvedelmi_terkep)

Felhasznált fényképek forrásai:

11. ábra:
Fortepan.hu (letöltés: 2023) <https://fortepan.hu/hu/photos/?q=B%C3%A9nye>

4. fénykép:
Pinterest.com (letöltés: 2023) <https://hu.pinterest.com/pin/549017010829481274/>

5. fénykép:
Pinterest.com (letöltés: 2023) <https://ar.pinterest.com/pin/476677941808268684/>

6. fénykép:
ArchDaily.com (letöltés: 2023) <https://www.archdaily.com/911920/koper-central-park-enota>

7. fénykép:
Landezine.com (letöltés: 2023) <https://landezine.com/lenfance-du-pli/>

29. ábra:
Patakvölgy feltárásának előképe
Pinterest.com (letöltés: 2023) <https://www.pinterest.jp/pin/432064158013920581/>
Kenderáztató feltárásának előképe
Pinterest.com (letöltés: 2023) <https://hu.pinterest.com/pin/281193570464361819/>

NYILATKOZAT

Belső-Vereszkí Adél (hallgató Neptun azonosítója: DZGYY2) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a szakdolgozatot áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A szakdolgozatot a záróvizsgán történő védeésre **javaslom** / **nem javaslom**¹.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem^{*2}

Kelt: Budapest, 2023 év november hó 07 nap

---

belső konzulens

---

¹ A megfelelő aláhúzendó.

² A megfelelő aláhúzendó.